Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 21 ноябрь, 1974 шу. • № 139 (5428). • Мах 2 кеп.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Селхан Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума заседани хилар.

Шерра дийцар укхаза республика кагирхошта тIемапатриотически кхетам балара болх вIаштIехьбаккхарахи из тоабара де дезарехи. Цу хьакъехьа шоаш деш долчохи де лерхIачохи дийцар цу гIулакхаща болх бувзабенна йолча министерствай, обществени организацей кулгалхоша.

Бахача наха, учреждененшта, предприятешта, организацешта адвакатий коллегес лоаттадеча юридически новкъосталах доклад йир республика адвакатий коллеге председатела М. Д. Исакова.

Республика предприятешка, учреждененшка, организацешка, къахьегама законодательство телхадеш моттигаш хиларах къамаьл дир ЧИАССР прокурора заместитела А. В. Морозова.

Республике спекуляцеца бечa балха долча цIенхашттача кхоачамбоацарех дийцар ЧИАССР юстице министра И. А. Албастова.

Дийцача дешай хьакъехьа хоадамболаш дола соцамаш тIайийцар Лакхехьарча Совета Президиумо.

МЕХКА ГIОЛЛА

Ульяновск. Къаьстта йоккхача литья цех хьалъе йоланьй еза-йоккха шоай тайпара станокаш еча Ульяновски заводе. Керда корпус хьалъяра лард йолла болабеннаб гIишлонхой.

Цех болх бе йолаялийтарца завода торо хургья тIех езача станокашта 120 тоннага кхаччалца еза — хIанзарчарел шоззза хIана яц аьнна йоккхагIа йола оатхалаш хьае.

Литейни корпус 1975 шу чакхдоалаш болх бе йолаялийта лаьрхIад.

Сургут. Тюменски область. Тюменьски области къилбаседехьа мехкдаьттан газовии магистралаш яхкара пхе шера задани ханал хьалха кхоачашъяь яьннай «Сургуттрубопроводстрой» треста коллектив. Ер пятилетка хьайолаелча денз тайген ушалийлей гIолла тайптайпара диаметраш йолча турбай эзар километр совгIа проводаш яхкаьй механизированнии отрядаша, хIаьта царех яхаш оттаяьча ханал дикка хьалхагIа дIаеннай эксплуатаце.

Кердача болата пхьнаша Приобьера мехкдаьттен гази доалла йоккхий моттигаш уж чакхдоахача заводаща ювзаялийтай.

Пятилетка чакхъялалехьа кхы тIа а 56 миллион сома маьха балхаш де лаьрхIад «Сургуттрубопроводстроя» коллективо.

Уфа. КПСС XXII съезда цIерагIча Уфимски мехкдаьтта чакхдоахача заводе вIашагIйолла йоланьй мехка йоккхагIчарех йола юххьанца мехкдаьтта чакхдоаха «АВТ» яха установка. Цуна эша оборудовани Германски Демократически Республике хьаяьй.

Уфимски завод — даькъа къаьнагIа йола предприяти. 1938 шера йолаеннай из болх бе.

Керда оборудовани эггара кердагIа йолча контрольно-измерительни прибораща, технологически процессашта еча управлене автоматикаца кийчъяь. Феца шелъеча системо йиш хулийтаргья хий дикка кIезигагIа чакхдаха.

Краснодар. Гурахьа дийна ялаташ тIадола Кубанера деррига кхаш баьццара кIувс санна дада. Пятилетка чакхйоалача шера чуэцаргдолаш ши миллион гектара тIа хIана дийнадаш аьнна дIадийнад кIаи мукхи — массазарчул дукхагIа. Шортта догIа дийлхачул тIехьагIа ка бола ялаташ хийща урагIа доладеннад. Гуйран дIайхача деноех пайда а эцаш, дIадийнача ялаташта массеметте Iунал деш ба лаьтта леладераш.

ХIанз юртбоахама авиаце самолеташ хьувз гуйран ялаташ дIадийнача кхаш тIа гIолла. Эзараш гектараш тIа дIадийначa ялаташта минеральни удобренешца подкормка яьй. Кхашка азот Iоадар духьа иштта лаьттан тIарча машинех а пайда эц боахамаша.

Пятилетка тIеххьарча шера 8,4 миллион тонн ялат даккхен паччахьалкхенга 4,2 миллион тонн дохкен лаьрхIад Кубано.

Москва. Политически литература издательстве кепатеха арадаьннад «Къовсамен коталонийн документаш» яха книжка (КПСС съездий, конференцей, ЦК Пленумий резолюцешкен решенешкен» яхача сборника хьакъехьа).

Цу тIа маярра йоашх 1970—1972 шерашка араьнна сборника бархIагIа издани, партийнии паччахьалкхени строительства, экономика, Iилма, культура дегIакхувлара, дунен халкъашта юкъерча гIулакхий, дунен коммунистически болхлойн боламцара бувзамаш чIоагIдара даькъе КПСС-о къестадаь дешаш.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ

КПСС Централни Комитето дийцад «СССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта-химически промышленноста Министерства производства эффективности капитальни вложенеш лакхъяра беча балхах» дола дош.

КПСС ЦК белгалдаьд СССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста Министерствас, парте XXIV съездеи цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумийн решенеш кхоачаш а еш, болх беш йола предприятеши, даькъа йоккхий промышленни узлаши шеръяра комплексни программа оттаяь а кхоачашъеш а хилар. Цу программа тIа лаьрхIа да болх беш йолча оборудованех дикагIа пайда эцар, керда мощносташ караерзаяра ханаш лоацъяр, бедал, матерналаш, доагора-энергетически ресурсаш пайданегIа йолча тайпара дIаахийтар.

КПСС ЦК къаьстта белгалдаьккхад СССР Миннефтехимпромо цу балха тIехь моттигерча партийни организацеша общественни производства эффективность лакхъяра даькъерча КПСС XXIV-ча съезда решенеш вахаре кхоачашъеш беча организаторски нах оарцагIбахарен балхах ког гIортолга еш хилар, хоадам боллаш йола технически мероприятеш кийчъяран кхоачашъяран царна лоархIам боллаш новкъостал деш хилар.

Министерствос, профсоюзни отраслевой комитето болх беш йолча оборудоване овсарле лакхъяра предприятей, цехий, установкай, участкай, бригадай коллективашта юкъе социалистически яхь йоаржаяьй, хьалха латтача коллективай опыт планагIа а леррагIа а дIайоаржаелга вIаштIехьдаьккхад.

Болх беш йолча производствана реконструкции интенсификации яра программа кхоачашъярах лоархIам боллаш легIаьхкай мехкдаьтта чакхдоаккхача, синтетически каучук йоаккхача, пневматически иинаши хьамча кога гIирси араxецача предприятей мощносташ. Цо Министерства торо хилийтар пхе шера планагIа лаьрхIа хиннарел кIезигагIа капиталовложенеш йохийташ оттаяь заданеш кхоачашъелга Iалашде а даькъа балха эффективность дикка лакхъе а.

Цунца цхьана КПСС ЦК белгалдир СССР Миннефтехимпромо хIанз а бизза пайда эцац производства эффективность айяра торонех. Арахеца продукци дикагIа хилийтара тоъам болаш терко яц, хьамчатехнически изделеш хьaюи мехкдаьттахимически производствашн технически эргайоахаш тоаелга мела лел, цхьайола предприятеш лоархIаяц планови заданеех, цIенхаштта кхоачамбоацараш да хIанз а капитальни гIирсаш хьалделга вIаштIехьдоахача.

СССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьттахимически промышленноста Министерства болх беш йола производство эргайоахаш тоаяран керттерча фондаех пайда эцар тоадаран беш бола болх къоабал а баь КПСС ЦК-а СССР Миннефтехимпрома тIадиллар долаш дола кхоачамбоацараш дIадоахилга.

Промышленни министерстваштеи ведомстваштеи могадаьд, СССР Миннефтехимпрома опытах пайда а эцаш, болх беш йола предприятеш технически эргайоахаш тоаелга, технологически процессаш дIахо тоаяра, производство кердача лакха овсарле йолча оборудованеца кийчъяра чотах парна реконструкции интенсификации яра, дIахо цунна механизации автоматизации яра болх вIаштIехьбаккха. Моттигерча партийни органашен профсоюза отраслевой комитеташен дакъа а лоацаш производства эффективность мамогга айяра тIехьа шерра социалистически яхь йоаржае. Хьалха латта опыт дIайоаржаяра тIехьа бокъонца бола тIахьожам оттабе.

КПСС Централни Комитето союзни республикай компартей ЦК-та, парте крайкомашта, обкомашта, горкомаштеи райкомаштеи тIадиллад предприятей партийни организацей, боахама кулгалхойн инженерно-технически болхлойн теркам, эггара кIезигагIа капитальни вложенеш, материальнии къахьегамен рузкъаш дIа а дохийташ сихха производственни мощносташ алсамъяхара духьа болх беш йола производствашн технически эргайоахаш тоаяра балхаш сихдара тIаберзабе, из болх КПСС XXIV съезда Директиваш толаме кхоачашъяран, халкъа боахам дегIабара лакхача темпашка кхачаран, ийслагIча пятилетке цун деррига дикала хьокхамаш айдаран керттерча хьалех из болх а лоархIаш.

ПЯТИЛЕТКА КЪОАСТАМБЕШ ДОЛА ШУ

Кходаьча доагорца дIакхувл поездаш

Графикал дукха хьалха бувлаш шоай производственни декхараш кхоачашдеш хьабоагIа грозненски машиннаькъахой.

Социалистически яхье хьалха яьннай Джалка станце цхьайттлагIча околотка мастера Ситников Владимира кулгалдеш йола коллектив: Грозненски машиннаькъа отделене карара кара тела ЦIе байрахх енйай цуна.

Дистанце Сийлен доска тIа дIаязъяьй социалистически яхье хьалха латтарий цIераш.

* * *

Укх шера грозненски тепловозникаша кходаьча дизельни доагорца Грознера Минеральни Водашка 600 пассажирски поезд йига йиш я.

Ноябре хьалхарча ах бетта ткъо тонн совгIа доагор кходаьд водителаша.

Цу даькъе эггара доккхагIа толамаш даьхад тепловоза машиниста Беликов Вячеслава кулгалдеча локомотивни бригада. Цар чота тIа дIаяздаь да 1,5 тонн кходаь дизельни доагор.

ХIаране 800—1000 килограмм дизельни доагор кходаьд Магомадов Валида, Потемкин Генналe, Истамулов Султана, Лапшин Ивана кулгалдеча локомотивни бригадаша.

А. ГЕРГИЕВ.

ХIанз, баьццара доакъар чакхдоалаш а долаш доахан чусоцаданза долча хана хьалха ца хиннача тайпара лоархIме да йоаккхаш йола шура лаьгIца ялийтар. ХIана аьлча, тIехьагIа хала хургда доахана продуктивность айе. Из гIулакх кхета а деш доакъара кхой а беш мамогга дукхагIа шура яккха гIерташ къахьегаш ба «Грозненский шурий» совхоза доаркаш, бежа Iуй, кхыбола болхлой.

Денгара денга шерлуш латт царна юкъера социалистически яхь. Доаркашта юкъе яхье хьалха ба Чакаева Тамара, Тохтарова Ану, Шамиева Залпа, Осабаева Курбика, Челпан Лидия. ХIара кхоабача Iаттагара шура яккхара укх шерара планаш цар кхоачашъяь дукха ха я. ХIаьта Чакаева Тамарас, Тохтарова Анус социалистически декхараш а кхоачашдаьд.

Дукха ха я Тамарен Ануи хьайбаш леладеш бола. Цу юкъа йоккха балха опыт, говзал Iоаяьй царех хIаране. Шоайла социалистически яхь лелаеш я уж. ХIаьта хIараяр яхье хьалхаяла безам болаш болх беш яле а, шоайла масса хана гIулакхаца, пайданерча хьехамца новкъостал ду.

ИйслагIча пятилетка цхьа шу дIадахийтадац царех хIаране шура яккхара социалистически декхараш кхоачаш ца деш. ХIаьта укх шера октябрь бетта шура яккхара пятилетка план кхоачашъярах рапорт делар цар. Цу хана денз 1976 шера чотах болх беш а ба.

Л. РУДСКИЙ.

СУРТА ТIА: «Грозненский шурий» совхоза доаркаш, аьттехьарчуи тIа — Чакаева Тамара; аьрдехьарчуи тIа — Тохтарова Ану.

Н. ЛИТОВЧЕНКО сурташ.

ТОЛАМЦА ЧАКХДАККХА КЪОАСТАМБУ ШУ

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Шоай социалистически декхараш толамца кхоачаш а даь укх шера итт бетта планал совгIа миллионий сома маьха продукци дIакхачийтай. Даьхенгa Нохч-ГIалгIайчен промышленноста дукхача предприятей болхлоша.

ТIайица декхараш тIеххьоачашдаьд мехкдаьттахоша, химикаша, энергетикаша, машиностроителаша, баркъаш дела а кхачан а промышленноста болхлоша. ДIадахача шераца нийсдича укх шера ацетон 6 процент, фенол 5 процент, радиоприемникаш 17 процент, мебель 10 процент. ТIехьанахьа дувхаду пазата барзкъаш 29 процент, дулх 6 процент дукхагIа арахец. Иштта дегIаенай чура пазата барзкъаш, швейни изделеш, шурий продукци, кхыдола бахача наха эша товараш арахецаш йола производство.

Дика къахьегаш хьайоагIачарех я СССР 50 шу дизара цIерагIа йола Грозненски химкомбинат, Анисимова цIерагIа йола Новогрозненски мехкдаьттеи гази чакхдоаха завод, «Нефтехимзапчасть», «Пищемаш», «Электроинструмент,», «Металлист» яха заводаш, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завод, «Чечингсельстрой» треста аьшка - бетонни конструкцей завод, «Чеченингушводстрой» гIишлошъяра управлене Аргунски аьшкабетонни конструкцеш ю завод, иштта кхы дукха яраш я.

Итт бетта даьха уж толамаш дукхагIча даькъе Сийлахь-боккхача Октябра цIейна хетаьча социалистически яхье къахьегамхой баларах, предприятей болхлоша, инженерно-технически болхлоша шоай деррига хьинар пятилетка диьлагIа, къоастамбеш дола шу толамца чакхдаккхара тIадерзадаь хиларах даьха да.

Заводашка, промыслашка шерра даьржад продукци дукхагIа а дикагIа а арахецара тIадерзадаь дола патриотически гIулакхаш.

Дукхача предприятей къахьегамхоша хьаллаьдай Iилмана, техника карагIдаьннараш производствана сихагIа юкъе а доаладеш, цу ларда тIа дикагIйола продукци арахецаш йола мощносташ совъяхара «ЗИЛ» производственни коллектива объединене йоаржаяь социалистически яхь.

Цхьабакъда, юкъара толамаш иштта доккхий дале а цхьаццайолча производственни коллективай балха юкъе дукха кхоачамбоацараш нийслу. Цу предприятешка бетта - бетта кхоачашъяц паччахьалкхен планаш, халкъа боахама дIа ца луш юс дукха продукци. Продукци маьхал яккхара йола итт бетта план кхоачашъяьяц республика 25 предприяте, вешта аьлча хIара ворхIлагIча предприяте. Юкъера лаьрхIача, 2,8 миллион сома маьха продукци дIаеннаяц цар.

План кхоачашъяьяц Грозненски газ чакхйоахача заводо, А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводо, йоккхача панелий цIеношна деча Аргунски, шекара заводаша, кога гIирс беча фабрико, иштта кхычар а.

Итт бетта план кхоачашъяра духхьал 0,1 процент мара ца ийша предприятеш а я. Царех я В. И. Ленина цIерагIа йола грозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод, 0,4 процент ийшар итт бетта план кхоачашъяра Мехкарьера.

ДукхагIйола предприятеш тIехьаюсаш хилар йолаш йолча мощностех, оборудованех, къахьегама ресурсаех, материальни средствах пайда ца эцар, дукхача участкашка производство а къахьегам а вовIаштIехьбаккхар бахьан долаш да. Предприятеш тIехьаюсаш хилара дукхагIча даькъе бехке ба шоашка подведомственни йолча предприятешкарча кхоачамбоацараща къовсам ца лоаттабеш бола министерствай, ведомствай, управленей, объединеней, трестий кулгалхой. Боахама кулгалхой бехктокхаме озац цар, тIахьожам лоаттабац ханнахьа а, кхоачам хиллал а заводаш, фабрикаш бедалца Iалашъяра, дикагIйолча коллективай опыт балха юкъейоалаяра гIулакх ледара леладу, йолаш йолча торонех бизза пайда эцара тIахьехац беррига болхлой. ХIаьта, торонаш, ховш маьиллара, хIара предприяте ма йий.

Масала, общественни производства эффективность лакхъяра лоархIамеча гIулакхех да къахьегама овсарле айяр. Грозненски химкомбинате укх шера итт бетта 5 процент къахьегама овсарле лакхъяларах арахийцай планал совгIа ерригa продукци, 7 процент лакхъеннай къахьегама овсарле «Красный молот» заводе, 18 процент —«Пищемаш» заводе, 10 процент — Ацетонови заводе, иштта кхы дукхача предприятешка а.

Халахете а, цу дикагIйолча коллективашца цхьан йолаш я къахьегама овсарле лакх ца луш хинна ца Iеш, дIалахача шераща нийсдича из лохагIа йолаш заводаш, фабрикаш. ХIара цехе, бригаде, участке, хIара болхлой моттиге къовсам лоаттабе беза къахьегама овсарле лакхъяра.

Укх шера къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта план кхоачашъяьяц 38 предприяте, вешта аьлча хIара пхелагIчо. ХIаьта, 30 предприяте хIара болхлочуна лаьрхIача къахьегама овсарле соахкарчул лохагIа я.

Къахьегама овсарле лохъялийтай Вознесенски газ чакхйоахача, В. И. Ленина, А. Шерипова цIерагIча грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводашка, производственно - товарни конторе, йоккхача панелий цIенош деча Аргунски заводе, Наурски маслосырзаводе, Чераленски винзаводе, иштта кхычахьа а.

Къахьегам во вIаштIехьбаьккха хилар, къахьегама дисциплина лора ца яр, болхлоша нормаш кхоачаш ца яр, материально - технически Iалашо во яр да цу гIулакха бахьанаш. Цхьаццайолча предприятешка шера хIара болхлочун 15—18 ди балха ха зехьа йов. ДукхагIча даькъе из гIулакх нийслу къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачаш ца еча, хIара болхлочо беча балха нормаш лохйолийтача предприятешка.

Цхьаццайолча предприятешка дукха кхоачамбоацараш да предприяти рентабельни хилийтара, хIара участке материальни, финансови, къахьегама ресурсаш, бедал кхоеш дIаахийтара долча балхашта юкъе.

Укх шера чакхъяьнача кхаь кварталагIа планал совгIа масса долча хIамаш тIехьа кхом барах дукха пайда баьб «Грознефть» объединене, шурий промышленноста объединене, «Грозэнерго» управлене предприятеша, иштта кхычар а.

Дика производственни хьокхамаш а долаш СССР 50 шу дизара цIерагIча грозненски химкомбинате планал совгIа ах миллион сом гаргга рузкъа кходаьд, цхьабакъда «Грознефтехимзаводы» объединени бIарчча хьайийцача продукцега дIабаха мах планагIа лийрхIачул кхо миллион сом совгIа ба.

«Консервплодоовощ» объединене чуйоагIача предприятеша, Октябрьски консервни заводагара дIайиккхача, планал совгIа дукха рузкъа кходаьд. ХIаьта Октябрьски консервни заводе арахийцача продукцега планал совгIа 221 эзар сом дIададахад. Цхьа тайпа йолча предприятей экономически хьокхамаш тайп-тайпара хилара масалаш дукха а кхувла йиш я: цхьашачар паччахьалкхенна пайда беш бу болх, хIаьта цхьачара зе деш бу.

Продукцега дIабода мах лохбара йола ийс бетта план иштта кхоачашъяьяц: «Терек» яхача мебели дахчан хIамаши еча фирма, Ермоловски ДОКа, дулхакомбината, гIишлон индустреи гIишлой материалийн Аргунски комбината.

Республика ерригa промышленность хьайийцача продукцега дIабода мах лакхбалийтаб 32 предприяте, вешта аьлча 22 процента. Хьагучох, предприятей кулгалхойн счетно-финансови службаши Iомаеннаяц хIанз а материальни, финансови ресурсашта кхомбе. Цудухьа цу тайпара предприятеш халача финансови хьалашка отт, коллектива производственни болх лертIа дIабодац.

Чакхдоалаш латт ийслагIча пятилетка диьлагIа, къоастамбеш дола шу. Заводий, фабрикий коллективаш пятилетка тIеххьарча, 1975 шера производственни планаш, социалистически декхараш толамца кхоачашдеш накъабаха кийчлуш ба.

Боахамий кулгалхой, министерствай, партийни профсоюзни, комсомольски организацей декхар да долаш дола кхоачамбоацараш дIалахара, хIара производственни участке ерригача торонех бизза пайда эцара коллективаш тIахьеха, цар болх боагIача тайпара вIаштIехьбаккха. Цу гIулакха шерра йовзийта еза дикагIйола балха опыт, шерагIа йоаржае еза социалистически яхь, дикагIа вIаштIехьбаккха беза къахьегам.

П. ГРЕБЕНЩИКОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР Статуправлене начальник.

Контракта кулгаш яздаьд

РЕЙКЬЯВИК, 19 ноябрь. (ТАСС). СССР-га 10 эзар тонн чкъаьрий хьоар дохкара Исланденей Советски Союзаи юкъе яьча контрактана кулгаш яздаьд укхаза. Укх шера ноябрь—декабрь бетташка дехка дарга из.

ИРАНА ШАХИНШАХ МОХАММЕД РЕЗА ПЕХЛЕВИ МОСКВЕ КХАЧАР

СССР Лакхехьарча Совета Президиумои Советски правительстваи вехарах 18 ноябре доттагIален гIулакхацарен визитаца Москве кхаьчав Иранa шахиншах Мохаммед Реза Пехлеви.

Иранеи Советски Союзеи паччахьалкхен байракхаща егача Внуковски аэродроме везача хьаьша накъабаьхка бар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр А. А. Громыко, иштта кхыбола официальни нах.

ТIема бIуний кхаь тайпан — гIашлой, летчикий, морякий сийлен ха оттадир. Сийлен хан начальника рапорт делар Ирана шахиншаха. Иранеи Советски Союзеи паччахьалкхен гимнаш ек.

Ирана шахиншахи СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатели советски бIухой стройга хьожаш чакхбовл.

Ирански паччахьалкхенна керте латтачоа дIабовзийтар советски паччахьалкхени общественни деятелаш.

Мохаммед Реза Пехлеви, Н. В. Подгорныйи, А. Н. Косыгини машина тIа а хайше мотоциклистий сийлен эскорт уллув а йолаш городагахьа болх.

Веза хьаша воагIаш хиша столица наькъаш доттагIал леладеча шин мехка паччахьалкхен байракхащеи персидскии эрсийн меттала моарщал хоатташ яздаьча транспаранташцеи дегадар.

(ТАСС).

СОВЕТСКО-ИРАНСКИ ПЕРЕГОВОРАШ

18 ноябре Кремле дIайолаелар КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Н. В. Подгорнена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкона а СССР Лакхехьарча Совета Президиумои Советски правительстваи вехарах доттагIален керта болча гIулакхеи визитаца Москве кхаьчача Ирана шахиншаха Мохаммед Реза Пехлевина а юкъера переговораш.

ДоттагIален корта болаш долча гIулакхийн хьалашка еш хиннача переговорашка тайптайпарча областашка цхьана леладу советско-ирански гIулакхаш малагIча хьала тIа да а уж дегIаахара торонашка а хьежар. Шинна бағIорахьара чIоагIа терко йир вIаши пайдане дола гIулакхаш леладелга хIоаргдара, торгови Iилма-технически бувзамаш шердаратороний.

Иштта шоашта хетар дIахьа аьлар вIаши хьашт долаш йолча дунен халкъашта юкъерча массехк актуальни проблемаех. ДIахо йодача хана дунен тIара политически климат тоаяра. Кхоххам кIаьдбара процесс Гаргарчен Юкъерчен Малхбоален районашка яржара дешаш дийцар.

Переговорашка дакъа лоацаш бар: Советски оагIонгахьара — СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель С. П. Козырев, Иране вола СССР посол В. Я. Ерофеев, КПСС ЦК Генеральни секретара референт Е. М. Самотейкин; Ирански оагIонгахьара — экономикаи финансийн министр Х. Ансари, СССР-е вола Ирана посол А. Ардалани.

* * *

19 ноябре Кремле дIахо йихьар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Н. В. Подгорнена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкона а Ирана шахиншаха Мохаммед Реза Пехлевина а юкъера переговораш.

ОагIонаша дIахо дийцар политически, экономически, Iилма - технически, культурни, кхыча доакъошкарча советско-ирански юкъмоттига дешаш а вIаши гIойле йолаш дола шин оагIонгахьара цхьана леладу гIулакхаш дIахо дегIакхувлара наькъаш а.

Иштта дIахо дагабаьлар шинна а оагIонна хьашт долаш йолча дунен халкъашта юкъерча проблемаех шоашта хетачоа.

ПЛАНАЛ СОВГIА

Пятилетка диьлагIча, къоастамбеча шера дика толамаш даха карагIдаьннад Ленина цIерагIча сунженски колхоза кхаш леладерашта. Ер лоархIамера шу хьалхе яьннa итогех 192 эзар сом пайда беш чакхдаккха лерхI колхозхоша. Боахама из пайда баьннаб керттерча даькъе растениеводство дегIайоалаярах. Къаьстта боккха толам баьккхаб баьцадаараш леладераша.

Колхоза специалисташа хьалха лаьттанца леладаь гIулакх дIа а тесса цIенхаштта уйла тIаяхийтай лаьтта леладара культура лакхъяра.

Цо торо хилийтай культураш кхы дукхагIа дIа а ца ювш хIара гектара хьувкъам лакхбарца лаьттанцара йоала продукташ дукхагIа яха. Дика Iемаб колхоза кхаш леладераш удобренеех пайда эца. Агротехнически дикача хана органически минеральнии удобренеш товс.

Иштта лелабу Асаев Сидекъа кулгалдеча № 2 йолча бригаде теплични боахам а. Гурахьа оахам дале хIара гектара эшшача боарамагIа фосфорни, калийни, удобренеш товс. Кхо хьалхе я фермашкара хьа а эзе элаш йийя дIа а оттадийя лоаттаду. ТIаккха хIаране чу 40 рама йолча пхе парника чу дулл из. Цу тIа 18 сантиметр лаьттан тIоа булл, из ерригa кийчо яьчул тIехьагIа полиэтиленови пленках даьча пелашка массехк буртиг фу чу а тессе нарсаш дIаюв. Из болх бу хIара шера гурахьа. Из даьд укх шера а хьатIахулача хьувкъама. Иштта кхеяь нарсаш укх шера планагIа 116 центнер хила езача 134 центнер дIаелар С. Асаева бригада коллективо.

ХIаьта лаьтта дIа а дувш баьцадаараш кхедарга диллача йоккха бригада я цун яр.

Ерригa 110 гектар я бригада лелаеш. Боккха теркам тIабохийт укхаза хIара шера баьцадаараш дIадув лаьтта севооборотагIа дика предшественник йолаш хилийтара. Укх шера баьцадаараш кхедаьча лаьтта хьалха злакови культура хиннай.

Лаьтта леладара культура лакхъяро дика толамаш даха аьттув хулийт. Укх шера цун бригада кхееш 4,5 гектар нарсаш, 55 гектар помидораш, 24 гектар моша горошек, 6 гектар кабуц, 4,5 гектар морковь я. Кабуцагара дIаиккхача уж баьцадаараш кхедара а паччахьалкхенга йохкара а шера план тIеххкхоачашъяьй бригада коллективо. Кабуц хIанз чуэцаш а мах беча организацешка дIаозаш а я. ХIанзле 3 гектара тIара кабуц хьа а яьккха 70 тонн дIаяхьийтай. Хьалхе даьча лоархIамех гуш да кубац йохкара план а бригадо тIеххкхоачашъергхилар. Нарсаш йохкара план шозза гаргга кхоачашъяьй. Иштта планал дукха дукхагIа ехкар помидораш, моша горошек.

Белгалдаккха деза, укх шера баьцадаараш кхедарга дIадодар бригаде меттел ерригача колхозе а планагIа дIадаха дезачул дукха лохагIа хилар. Из лоархIамера фактор а теркал ца еш йитац бригадира. 110 гектар оахаш, дIаювш, цу тIарча культурашта гIулакх деш шиь агрегат мара яц. Цо дикка лохду обработкага дIадодар. Наггахь, культурашта гIулакх де эша агротехнически ха туллача хана мара кхы техника ехац цо колхозера. Бригада тракторaш тIа болх беш ба дукхача шерашка баьцадаараш кхедеш йоккха опыт Iояь механизатораш Ибрагимов Донга, Исаев Абу-СаIид.

Д. Ибрагимова звенос къаьстта лакхара хьокхамаш даьхар укх шера. Шоаш гIулакх деча 8 гектарах хIаране тIара планагIа 200 центнер яккха езача 300 центнер морковь яьккхар.

— Лаьтта дика кийчдир саха, — йоах шиь звенох доккхалдеш Ибрагимов Донгас. — Баьцадаарий фу дужаш дола лаьтта галаш йоацаш цамца даьккха, тоIадаь кIаьда хила деза, фу арахьа дуçаргдоацаш. Цхьабакъда дикача агротехнически хана фу дIадийна дале а баьцовгIашта дукха Iунал эш.

Бакъда. Техникана дулургдоаца балхаш дукха да, къаьстта оасар хана. Цигга шоай денал а хьинар а гойт дукхача шерашка колхозе хьалха латташ хьабоагIача Абацаева ПаьтIамата, Асаева Любас. Аьхки 5—7 гектара тIа оасар ду цар. Царга хьежжа овсаре къахьег мехкараша Зубайраева Мединас, Гансуева Кхокхас, Усаева Хьавас, кхыбараша. Кхачан свекла, кабуц хIанз дIалуш я бригада.

Т. АРЧАКОВ.

СОЦИАЛИЗМ ХЬАЛЪЕЧА ХАНА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙЧЕН КУЛЬТУРА ДЕГІАЯРАХ

СОЦИАЛИЗМ хьалъяра ленински плано вахар социалистически хьисапе эргадаккхара йола еррига лоархІамера проблемаш чулоацар. Цох къоастаде йиш йоацача даькъах цаІ да культурни революци елга а.

Коммунистически парте, доккхийн зІамигси халкъаш цхьатарра лоархІаш йола ленински къаман политика кхоачаш а еш, чІоагІа йоакхо йора хьалха тІехьадиса хиннача халкъий культура дегІайоалаяра.

Экономически а, культурно а дикагІа дегІаена хиннача эрсий пролетариатацеи вежарашха долча кхыча халкъашцеи дІа-юха лоаттадаьча цовкъосталон бувзамон Нохч-ГІалгІайчене социалистически культура дегІайоалаяра чІоагІа аьттув боалийташ дола хьалаш хьадир. Из-иштта дале а Россе къаман кхыча йистошка санна укхаза а нохчийн гІалгІайн экономически культурнии тІехьабиса хиларца ювзаенна шин тайпара халонаш духьалъайттар. Вайнаьха хьалха шоай наьна меттала йоазув хиннадац, дийша нах геттара кІезига хиннаб. Лоаман нах боадонен тоІабаьи боахкабара гІо деш бар бусалба дин цун керте латтараши.

Нохчийчен ГІалгІайчен хинна хьужарсш дына керте латтарий кара яр. Цига дешар наха кхетабеш боацача Іарбий меттала. МутІалмаш Іомабора Іарбий алапаш дешен яздеи. КъорІатІара байташ Іомайора дагахьа. Цу дешара деррига декхар бусалба дин хьехам боаржабарахи из чІоагІбарахи латтар. Хьужареш паччахьа Іаьдало хьаллоацаши могаеши яр, хІана аьлча, моллаша бераш хьалкхедора дына фанатизм йолаши хьал дараштa мутІахьа долаши.

Цу дерригне новкъарле йора керда социалистически культура хьалъяра. Кердачоа духьале еш дар шарІатеи Іадатеи тІехьадиса Іаьдалаш. Кавказе ший къаман - колониальни политика чакхйоаккхаш хиннача царизмо вийна йита тІехьале яр из. Иштта дына боади тІехьадиса гІулакхаши дахкар бахьан долаш шин тайпара къаман культура йола нохчийн гІалгІайн юкъара культура дегІаярга диллача тІехьбисабар. Цу даькъе Центральни Россе дахача халкъийчул хьал вогІа долаши кхы а чІоагІагІа эшам хиннеи бар уж. Цунца цхьана Нохч - ГІалгІайчен культура дегІаера мехка кхыча республикашкеи областашцеи дукха юкъареи вІаши тареи долча гІулакхий наькъагІа, хІана аьлча цун ларде уххар цхьа процессаши принципаши.

Берригача Советски мехка санна, вай республике а социалистически культура кьалъелга чакхдаьккхар, историе фальсификатораша ма яххара, къаман культура тоІаяра чотагІа а на деш. Мадарра аьлча, боккъонца халкъа йолча социалистически культура къаман культураца маьхера мел дар дегІадоаладир.

Нохч - ГІалгІайче из керда социалистически культура а, къаьстта керда школа я хьалъеча, Къилбаседа Кавказа дуккхача къаман областашка санна, цІенхаштта халонаш духьалъуьттар. Кулакаша дына керте латтараша массе тайпара духьале йора просвещене болхлошта. Дынах тешарий классови сакхетам лохбеш долча дІаяхача замах юхедисача эуламеча гІулакхех пайда а эцаш кулакашеи моллашеи дай-ноаношта кхерам тІатувсар. Уж кердача школана духьалбаха гІертар.

Республике моттигаш хилар советски школаш дІа а къайла цига хьужареш хьаелла гІерташ. Иштта, юртара дукхагІдола бераш Дышни-Веденски школе деша аха даьлча, моллаша, царна тІехьа латтараша шерра агитаци дІайолайир, школе шоай бераш деша ухиита дай-ноаной бусалба кашмашка дІабохкаргбац, яхаш. ТІаккха бераш деша ца ухаш дисар, из цхьан юкъа дІакъовла йийзар. Бераштa атта дацар школах къаста, цхьабакъда, юрто «сий деш» болча къоаной лоІама духьалъотта магaнзар берий дай-ноаношта.

Юрташка социалистически культура чу ца йоллийтара духьале еш хинначар, цу хьакъехьа шерра агитаци яь ца эш, просвещене болхлошта низ беш а моттигаш нийсъелар. Иштта, Нохчий автономии областерча Бачи-Юрта менна бахача кулакаша нах дешеи яздеи Іомабу пункт йоха а еш, из чухиннача цІендаьна йийттаяр. Ножай - Юртовски района Саьсан юртарча хьехархочун цІагІа цулийлхабар, хІаьта Курчалой, Валарг юрташка культурмейцашта йийттар кулакаша, Алеройн ЦІентаройн юрташкара ши хьехархо вийра. Советски Іаьдалца моастагІал леладеча наьха оагІонгахьара цу тайпара зуламаш дийлар ГІалгІай автономии областе а.

ГІалгІайче пационалистически уйла йола нах шоаш экономически хьал дикагІа долаш хиларах пайда а эцаш, дынахи цун тоабаехи коггІортолга а еш, къе бараш, середнякаш, кхувш боагІараш шоай оагІонгахьа баха гІертар. Цар маьждигаш тоадара, хьужареш хьаеллара ахча гулдора, дына Іамалаш кхоачашъяра вІашагІбетталу нах цу гІулакхашта тІехьа а боахаш.

ВКП(б) ГІалгІай обкома 1927 шера «Культурни вахари къаман йоазуви хьадарах дош дийцача шин пленума резолюце тІа дІаяздаьд»... нах, къаьстта къебараши середнякаши дынеи духовенстваи Іоткъама кІалхарбахара, областерча берашка хьужарешка, дешийтилгеи, хІаьта иштта хьужарештеи маьждигаштеи лаьрхІа лагат гулделгеи дІадоаккхилга чІоагІдеш дола закон вахаре кхоачашде деза» ха хьатІаэттай аьнна хет пленума.

Бахьда атта-м дацар, бІаьшеренашка нохчийн гІалгІайн вахара доал даьча реакционни духовенства наха юкъе хьалхьебеш хиннача дын фанатизма низ эшабе. Кулакашеи моллашеи леладеча гІулакхашта духьала цІенхаштта къовсам боаржабе безаш бар. Ира классови къовсаи латтачеи моастагІаша тийша болх лелабечеи хьалашка республика партийни организацеша, партеЦК указанешца хьалхле а лелаеш, боккха болх чакхбаьккхар Советски Іаьдала духьаьбарий юхь наха дІайовзийташ.

Наха юкъе шерра пропаганда дІайолайир культурни вахар хьалдара лоархІамах, советски къахьегама школа принципехи цун совленехи дувцаш. Уж дешаш шерра дувцар съездашка, конференцешка, пленумашка. Цунна цхьана социалистически обществен керда культура хьалъяран новкъарле еш хиннача, цхьа лекар, кхалнах тоІабаь боахкабар, ды лелабар санна долча тІехьадисача гІулакхашта цІенхаштта критика йора.

Республике эсала латтар кхалнах общественни практически балха юкъеозилга. Иштта Гудермесски районе юрта Советий членаш бола кхалнах кхыметтел президиума заседанешка, Советий пленумашка ца бехаш бутар. Горячеводске кхалнаха лаьрхІа массазара советски строительства курсаш хьайийллача чІоагІа корзагІбаьлар классови моастагІий, Райисполкомий а, юрта Советий а (Веденски, Ножай - Юртовски, Надтеречни районашка) даим вІаштІехьдалацар цу курсашка кхоачамболаш кхалнах вІашагІтоха.

«Пригородни, Ножай - Юртовски, Ачхой - Мартановски районашка феодально адатски гІулакхашца къовсам лоаттабарах» дош дийцача парте Нохч - ГІалгІай обкома бюро цхьан заседане белгалдоаккхар дынеи Іадатеи тІехьадисача гІулакхаша юхадетт лоаман кхалнах общественно - политически балха юкъеозилга яхаш. Кхозза саг йоалаяьча къоначча комсомольца Арабханова кхаь шера чувалла суд яьй. Моттигаш хиннай юрта Совета депутаталла хержа гІалгІай мехкарий цу сахьате низагІа маьре бохийташ. Иштта царех цаІ Джейрах - Мецхальски милице новкъосталца хьаьккхаяр, из а цул тІехьагІа йоалаяь саг йолчунга низагІа дІаелар.

Цу акхачеи гІожачеи гІулакхашца хадданза къовсам лоаттабора партийни, советски органаша. Кхетадеш махиллара, тІехьадисача гІулакхашта ю критика чІоагІа къоабалйора къахьегамхоша, къаьстта мутІахьа бар цу гІулакха эггара хьалха кердача, самукъача вахара чам баьккха лоаман кхалнах. Нохч - ГІалгІайчене дуккха нах шоай лоІамагІа шерра дакъа лоаца бар керда школаш, клубаш, нах дешеи яздеи Іомабу цІенош хьалдара мероприятеш чакхйоахача.

Нохчийчен ГІалгІайчен бахача наха социалистически бовхам хьалбара, керда культура дегІайоалаяра доккха новкъостал дора Грознерча, Орджоникидзерча, Ростоверча пролетариато. Советски правительства Наркомпроса къаьсттача фондера просвещене гІулакха 1923 шера Нохчийченна духьала учебникаш араяхара 70 эзар сом делар. Из дир дына Іоткъамах мукъаьнна школа чІоагІъяра. Кхы тІа а просвещене гІулакха ахча хьожадаго хьагойтар лоаман нах культурно дегІабоалабара партеи правительстваи практически йоакхо елга. Иштта, 1923 шера Нохчийченна хьожадаьдар 216 эзар сом, ГІалгІайченна — 75 эзар совгІа сом, 1925 шера Нохчийченна деннар 670 эзар сомага дІахкаьчар, ГІалгІайченна — 466,8 эзар сомага.

Культурни вахар хьалдара дешаш, къаьстта халкъа просвещени дегІайоалаелга дикка сихделар Нохчийченах 1922 шереи ГІалгІайченах 1924 шереи автономии областаш яьчул тІехьагІа. Нохчийн гІалгІайн вахаре чІоагІа лоархІам болаш гІулакх хиннача цо къаьгга хьахьоккхар ленински къаман политика котъяллар. 1934 шера Нохчийчен ГІалгІайчен вІашагІтехар, хІаьта 1936 шера цар шоай автономии республика хьахилар законодательно чІоагІдир.

Культура дІахо дегІайоалаяра наьна меттала массане кхетадеш дола йоазув хьаде дезар. Латински метта ларда тІа коммуниста Мальсагов Зоврбика хьаяь гІалгІай алфавит 1923 шера тІанийцар, хІаьта Нохчийче — 1925 шера. Из иштта нийсделар керда йоазув тІаэцара нохчийчерча моллаша, Іарбий меттала хьийхача хьехархоша, мутІалмаша цу гІулакха чІоагІа духьале еш хиннадаь. Уж гІертар Іарбий алфавит дІачІоагІде. ХІаьта а 1925 шера культуран просвещенеи дешаех лаьца Къилбаседа Кавказа лоаман халкъий II краевой конференце Нохчийчен лаьрхІа а чІоагІйир латински ларда тІа хьаяь алфавит.

Къаман йоазув хьадаро дешарцара паька безам чІоагІа яйбир. цунца цхьана культурни революце керттера декхар — боккхагІчарна юкъе дешеи яздеи ца ховш бола нах па хиллийтар, къаман кепайоазув, литература, искусство дегІайоалаяр Іалашде вІаштІехьдаьлар.

Къаьстта ира латтар хьалха паччахьа Россе къаман йистош хиннача моттигашка, цу даькъе Нохч - ГІалгІайче а, керда интеллигенци хьахилара проблема. Халкъа боахамаи культуран лаьрхІа къаман кадраш кийчъелга а классови моастагІашца чІоагІа къовсам лоаттабеш чакхдоаккхар. Уж гІертар парте ленински къаман политика кхоачашъелга юкъагІдита, къахьегамхошта Советски Іаьдал гоамдалийта, националистически уйлаш хьалхьее.

Цхьабакъда республике культурни вахар хьалдеча еррига участкашка классови моастагІаша лелабаь тийша болхи хІили хьагуча а доахаш, социализм хьалъеча духьалйийнна халонаш коммунистически парте кулгалца, толамца эшайир Нохч - ГІалгІайчен коммунисташа, берригача къахьегамхоша. ТІом хьалехьа хьайхарча пятилеткашка халкъа боахама деррига доакъош чІоагІа дегІадахкарца нохчийн гІалгІайн духовни вахаре Іаьламате йоккхий эргалонаш хилар.

Цу хана республике болх беш яр 378 юкъаробразовательни школа. Юкъаробразовательни дешари дешархой контингента дегІаярца цхьана чІоагІа терко йора лаьрхІача юкъерча образоване а. Республике яр 14 лаьрххІа юкъера дешара заведени, дешаш 2939 саг а волаш: рабфакашка, боккхагІчарна йолча юкъерча школашка 1800 саги. кхаь лакхерча дешара заведенешка 1165 студенти вар дешаш.

Массанахьа берригаш юкъхьанцара дешар дийша хулга Іалаш а даь, ворхІ шерара дешар Іомаделга юкъедоаладир. Халкъа боахаме болх беш хинна лакхереи юкъереи заведенеш яьха специалисташ 7100-нега дІакхаьчабар, цу даькъе дикка тІакхийттабар лораш — 432 саг вар лакхереи 1448 саг юкъереи медицински образовани йолаш.

Нохч - ГІалгІайчен культура тоаеннилга къаьгга гуш дар цун чІоагІа дегІаденача литературага, искусствага, творчески кадрашка хьежача. М. Ю. Лермонтова цІерагІа эрсий драма, Нурадилов Ханпаший цІерагІа къаман, теникий, къоначча зрителя театраш хьадар цар сценашка эрсий а, дунен классикай, а хІаьта иштта хІанзарча советски а къаман а писателий пьесаш, эрсийн наьна метталеи увттаяр мах баь варгвоацаш селла боккхача лоархІаме дар нохчийн гІалгІайн культура дегІайоалаяра. Иштта боккхача маьхера хІама дар республике дукха кинотеатраши культурно - просветительни учреждениеши хьаеллар. Иштта дегІаера мехкдаьтта промышленноста, юрта боахама, историе, метта доархІаме дешаш къестадеш йола Іилма - тохкама учреждениеш.

Культурни революцех хоададе йиш йоаца дакъеи цун специфически белгалон яр боккъонца кхалсаг шийна хьалха тІалаьттача Іазапах мукъайоаккхаши из общественни вахара шерра юкъеозаши вай мехка баь Іалаьмате боккха болх.

Социалистически культура хьалъеча процесса лоархІамеи, законагІа йоагІаш йолеи, хиланза яргйоацеи этап яр латински алфавит эрсий ларда тІа доаккхаш хувцилга. Нохчийн гІалгІайн халкъий культура дегІайоалаяра чІоагІа аьттув боалийташ событи яр из.

Иштта, культурни вахар хьалдара даькъе доккхий хІамаш карагІдалар бахьан долаш дІаяхача замах юхедиса тІехьадиса гІулакхаш денгара денга эшалора, къахьегамхой политически сакхетам лакхлора, культурацареи просвещенецареи цар безам лакхлора.

Къамий культураш вІаши гаргаахара хиланза даргдоаца хІама да культурни прогресса чІоагІа Іоткъам беши зе деши йола реакционни ширдаьннеи Іаьдалаш, уж халкъа традицеш я яхаш хьал а лувцаш, къам шийна чухьарчилга дІадаккхар. ХІанз вайна боахами культурен дегІайоалаеча Іалаьмате доккхий хІамаш карагІдаьннача хана тамаш е йоагІаши вай вахарца тарлургдоацаши да цхьаццаболча наха тІехьадисаи зуламеи гІулакхаш хьаллувцаш хилар.

КПСС обкома X, XIII пленумашка цІенхаштта критика яьй реакционни гІулакхаштеи уж хьаллувцараштеи. Обществера сакхетам бола хІара саг декхарийла ва вай вахар ийрчадоахача гІожачея эздий доацачеи гІулакхашца къовсам лоаттабе, къамаши къаман культураши гарга увзаш мел дар хьаллаца а дебаде е. Советски мехка дерригача халкъий культура, цу даькъе Нохч - ГІалгІай къаман яр а, чІоагІа тоаеннай, коммунизм хьалъеш воалла керда саг массе тайпара дегІавоалавара кхетам балара аьттув боалийташ йола керда советски традицеш хьахиннай. Уж денна сбаелга — вай даиза даргдоацар.

З. ДЖАМБУЛАТОВА,
Нохч - ГІалгІай историе, метттеи литератураи Іилманитохкама института историе сектора заведующе деккараш кхоачашдер.

«Союз» — «Аполлон» программа

Толамца чаккхьяьннай 1975 шера июле «Союз» — «Аполлон» яхача советско-американски цхьана хургйолча полета кийчбалара кхоалагІа этап.

«Союз» — «Аполлон» экспериментальни экипаж тІайолча открытка тІа аьрдехьара аьттехьа — Томас П. Стаффорд, Ванс Д. Бронд, Доналд К. Слейтон, Алексей Леонов, Валерий Кубасов.

ТАСС фотохроника.

СОВЕТАШИ ВАХАРИ

ДЕПУТАТАШИ ЦАР ГІУЛАКХАШИ

Чаккхдалар гуйре чуерзаяра балхаш. Юрта арахьара хьахоз болх беш йоахкача трактораша деш дола таташ. Уж бa зяба лаьтта оахаш боахка трактористаш Мицаев Макии, Лусумов Батии, Агаев Амадии. ТІеххьара мул боаккхаш ба уж. Хьаьнала къахьег цар. ХІара дийнахь цаІ ахазза-шозза тІеххоачашъю шоай задавеш. Царца даим цхьана хул тракторно-кхаш леладеча бригада бригадир Махкетински юрта Совета депутат Хусаинов Салман. Укх деношка деррига балха чувенна воалл из. Лоадам боацача юкъа трактор сецача, сиха ведда воагІа из новкъостала. Механизаторашца цхьана сихха трактор тоаю.

Дукха хІама бІаргадайна механизатор ва Салман. Ткъаь цхиъ шу совгІа ха я техникаца цун гІулакх дола. Духхьала Орджоникидзе цІерагІча колхозе цо болх бу ялхаьтталагІа шу дІадоладеннад. ЧІоагІа сий ду цун юртахоша. ХІанз ялхазлагІа юрта Совета депутаталла, хІаьта коммунисташа — КПСС Веденски райкомеи колхоза парткомеи членалла хорж.

— Шн-кхо ди даьлча деррига балхаш чаккхдоахаргда оаха. 420 гектар лаьтта аьха даргда, — тешшаме йоах бригадира, — дог раьза къахьег тха механизатораша.

Цкъа цхьа къона механизатор къаьна трактор тоае ца тугаш хьайзар. Шийна цІена трактор я, ер къаьна я, списани яь дІаяккха еза дукха ха я, аьлар цо.

— Нийса болабац Іа хьай къахьегама ник, зІамсаг, аьнна мара хІама аланзар цунга бригадира. — Ер-м кхы а накъаяргйолаш я колхоза. Цигача гІулакха юкъевера Хусаинов. Дукха ха ялале болх бе кийча яр трактор.

Депутата, кулгалхочо, деннача масало дукхагІбарашка уйла яйтар. Дукххаза нийсделар иштта.

Тха бригадираца къамаьл хиннача дийнахьа колхоза собрани хилар. Гулбелар механизатораш, хьайбаш леладераш укх шера итт бетта шоаш баь болх бувца, пятилетка диълагІа, къоастамбеш дола шу дика чакхдаккхара шоай дикачун а вочун а анализ е.

Колхоза председатела, райсовета депутата А. Хусаинова дІадовзийтар колхоза лаьтта леладераштеи хьайбаш леладераштеи итт бетта карагІдаьннараш. Уж Іалаьмате дика дар. Цо цІераш йоахар къаьстта дикагІа къахьийгарий. Собране сона юхе ягІар юрта Совета депутат Махкетински библиотека заведующи коммунистка Агамирзаева Тамара. Докладчикага теркам тІабохийташ ла а дувгІаш, маладгара цифраш, чулоацам бола уйлаш, дикагІа бола нах дІаязбеш ягІар из. ТІехьагІа аз хьаттача, сога аьннача тайпара, чІоагІа бувзам лоаттабу библиотекас колхоза производстваца, цхьаь цаІ колхоза мероприяти йисац цо дакъа ца лоацаш. Собрани чакхъяьнначул тІехьагІа кулгалхошка, боахама специалисташка малагІа литература дезе шоана яхаш хетташ яр из. Шоана эшар Іалашде кийча я библиотека, йоахар цо. Цу гІулакха лаьрххІа «Керттерча профессеи нах» яха картотека я библиотеке.

— Тха эггара хьамсарагІа йола новкъост я из, — йоах цунах колхоза председатела. Библиотеке хилар со. «Шоай дош кхоачашдаьл цар» яха керда стенд кийчъеш яр Тамара.

Районе цІи хеза я тхьамка леладеча звено звеньевой йола, райсовета депутат, Ленина ордеи лелаеш йола Байгаева Маруси. Мастерашта юкъе мастер я из. БархІ гектара тІа тхьамка кхеду цун звенос. Іалаьмате дика хьувкъ цар тхьамка. Зама дукхагІбараша 16—17 центнер тхьамка доаккх гектара тІара, хІаьта звеньеваас шера гектара тІара 20 центнер.

Иштта дика къахьегама толамаш доах цун коллегас юрта Совета депутата, коммунистка Идрисова Даккалас. Тхьамка дика хьувкъам чуэцарах Къахьегама ЦІеча Байракха орден еннай цунна. Даккалаца цхьана къахьегача новкъосташа цун мел сий ду кхетадергдац болх беча хана из ца яйча мара. Ше дика къахьетарал совгІа цо шийна тІехьабоах гонахьа бараш а, камаьрша дІайовзийт царна шийн балха опыт а знанеш а. Халo эттача минуте новкъостала я кийча хул из.

— Навха духьа ях из саг, — Іимерза оал депутатах бахача наха. Укх тайпара масал доаладу цар. Тхьамка леладераш а баха нах а даим раьза бацар шоайцига тика ца хилара. Шоашта хІама эцара гаьнна кхыча юрта аха безаш хулар уж. Идрисовас хьинаре дІайолаенна чаккхдаьккхар шоай юрта керда тика хьалъяра дош. Йоккха тика хьалийр юрта.

Іаьсашта дулх тІадеттадолийтача дика ка йоал райсовета депутата, Іаьсий леладечуй Хаджиева Селий. БархІ класс чакхъяьккхачул тІехьагІа ера йоІ ферме. КхоалагІа шу да цо цига къахьега. БоккхагІбарий балха опыт ярий, новкъосталца дика караерзайир цо хьайбашлеладерий говзал. Цхьабакъда карагІдаьнначох кхоачамбеш оамал яц Седий. Депутата хьашт да колхоза хьайбай боахам дегІаахара еррига проблемашца.

Цун инициативах каст-каста дувц хьайбаш дебадара, Іаьсий цаІ юкъера ца доалийташ хьалкхедара лоархІаме дешаш. Халкъо хержачо цІенхаштта къовсам лоаттабу производстве нийслуча кхоачамбоацарашца, къахьегам дикагІа вІаштІехьабаккхара.

Дика къахьийгад укх шера хьажкІаш лелаераша юрта Совета депутаташа Такаева Маижана, Межиева Томас. ХІара гектара тІара 40 центнер хьажкІаш чуийцай цар. Депутаташкара масал эц жаІуша Вахидов Махьмада, Къахьегама ЦІеча Байракха орден лелаечо скотникаша Тумахаджиев Далас, Касаев Юнуса, Аламов Эдес, иштта дуккха кхыбараша.

Ткъаь бархІ депутат ва юрта Совете. Боккха низ ба из, царех дукхагІбараш юкхьанца хоржаш ца хилар теркалдича. Депутаташта юкъе къаьстта чІоагІа сийдарца белгалваьнна ва депутат Тайсумов Іалауди. Дукха ха я из пенсе вола. Цхьабакъда, воагІалой цІагІа, даим кхеххача балха юккъе ваьлла саг. Дуккхача созывай депутат хинна саг ва из. Цкъа ше Іалаудин а тІехьашка ваьнавар: ха яха саг ва со, хьинар а хьалха хиннар дац, къонагІвар, низ дукхагІбар херж Совете, яхаш. Цхьабакъда бахача наха хІаьта а из хержар. Юрта Совета председатель Джунаидзов Тырма дог тийша ва Махкетерча гІулакхех. Деррига де йиш яр Тайсумова дергда. Махкеты юрта бахача наха наказ делар тІий де аьнна. Исполкоме из дош ийца ца а водаш, юртара къаьна говзанчаш гулбир Тайсумова, хІаьта из ше-м царна юкъе эггара говзагІа вола плотник ва. ГІар а ца айеш шоашта из гІулакх хьатІайийцача наха Бассе яхача лоаман хи тІа тІий тиллар.

Депутатий массадолча хІаманца хьашт да: юрт хозъяь тоаярца, цига гаьнаш йогІарца, наькъаши водопроводаши тоаяь хиларца, бераш деша ахарца, пенсеш нийса хьожадарця, иштта кхыдолча дешашца. Цу хьакъехьа царна кІезига хІама карагІдаьннадац. Укх шера бІаьсти 500 сонеи декоративни гаьнаш дІаегІар, 1,5 километр наькъаш тоадир. Дерригача хьоккхамех шин план тІеххоачашйир юрта Совето. Из карагІдаьлар массазарча комиссеша хьинаре къахьеграх. Царна юкъе къаьстта белгалъяьннай юрт боахама, халкъа образованенен культурно-просветительни балха йола комиссеш.

Юрта Совета болх керттерчоа — колхоза экономика айяра, бахача наьха хьал-тоьо тоаяра тІаберзабаь ба. Шу мара дац со Махкеты яхача юрта ца хула. Іуйрийна цун улицашка гІолла чакхваьлча са дог Іалаьмате чІоагІа гІоадаьккхар гонахьарча Іаламо меттел, юрта хиннача хувцамаша я. Итташ-итташ керда башха дика цІенош хьалдаьд юрта. ХІара цІагІа хІана яц аьнна телевизораш я. Наха эшача хІамаех, кхачан продуктех хьалйиза я тикаш. Дика бах махкетинцаш. Духхьала легковой автомашинаш 150 совгІа я юрта. Уж я керттерча даькъе юртбоахама производстве хьалхалаттарий. Теркалдаьд ноаной хьашташ а: 50 моттиг йола берий беш я юрта болх беш.

Укх пятилетка Махкеты, Сельментаузен, Агишты яхача юрташка депутатий хьалхленца йиъ тика йиллай, хьайбашта лаьрхІа йиъ коровник, жена лаьрхІа Горагорск яхача участке ши кошара хьалъяьй. Цул совгІа шеръяьй сом чакхбоаха цех. ХІанз шера 800 тонн сок йоаккх цо.

Шу чакхдоалаш эксплуатаце дІалургдолаш да быта ЦІа, ветеринарни гІулакхаш ду здании, мебельни тика. Из деррига деш да харжархой наказех.

ЦІенхаштта лоархІам болаш да депутаташта денна керда наказаш. Уж Іомадеш, доваш хиннав юрта Советеи райсоветеи депутат Абухасан Хусаинов. Шийна хьалхашка уллача Махкеты дегІаахара плана тІа а хьежаш шин кІайбенна юрта хьаллаьца, уйлангахьа ваха ваьгІа из. Председатела юхь сийрдайоал чертежаш тІа гІолла шин хьамсарча юрта хургдола нразе вахар духьалъэттача.

А. САИДОВ.

БРИГАДО ГІО ДУ БРИГАДАНА

Укх шера дика къахьийгад Урус - Мартановски района «Горец» совхоза № 2 йолча отделене тракторно - кхай хІарча бригада коллективо.

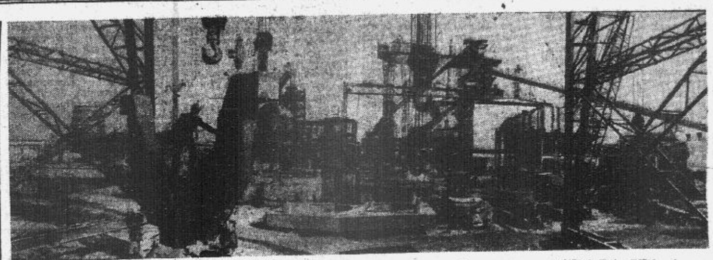
Во толамаш дац свекла лелаераша даьхараш. 52 гектарах хІаране тІара чуенай планагІа йоагІачул дуккха а дукхагІа свекла. Цхьаболча свекла лелаераша даьха толамаш геттара доккхий да. Цу гІулакхо торо хилийтай паччахьалкхен план толаме кхоачашъе.

Свекла дика кхеяь нах кІезига бац укхаза. Масала, Абуева Зулпаъа ше лелаеча гектара тІара чуийцар 640 центнер мерза овлаш, планагІа 200 центнер йолча. Цхьан гектара тІара 550 центнер свекла яьккхар Махчаева Серижас, Мандиева Яхас — 450 центнер. ХІаьта 350 — 400 центнераш свекла яьха гектарникаш дукха а ба бригаде.

ЙоагІаш йола йоакхо яьй укхаза хьайбашта доакъар кийчдара а. ПланагІа 726 тонн йолча. 1090 тонн я кийчъяь сенаж, Іалашдаьд 450 тонн гІожа доакъар. Хьайбашта доакъар кийчлеча шоаш ца кхобеш хьинаре къахьийгар механизатораша коммуниста Мазаев Вахас, Алиев Солт - Ахьмада, болхлочо Шидаев Абос, кхычар.

— Деррига гуйран балхаш 26 октябре чакхдаьха даьлар тхо, — йоах тракторно - кхай тІарча бригада бригадира Майрсултанов ИбрахІима, — Цу хана деиз тхоай совхозерча Тайдаев Іаьлас кулгалдеча бригадана новкъостал деш да тхо. Укх деношка чакхдаргда цигара гуйран балхаш а.

А. ДУНАЕВ.

Днепропетровски область. Дунен тІа эггара йоккхагІа ярех йолча Криворожски металлургически завода № 9 йола домении пишк хьалъяь йолаш латт. БІаьш тоннаш металлоконструкцеш дІаоттаяьй, бІаьш километраш турбаш яхкай. Площадка тІа хадданза хьатІайоагІа хІанзара чоалхане оборудовани. Дукха эзараш нах чубоагІаш йола гІишлохой коллектив гІерт ер шу чакхдоаллаш домна йистеяккха.

СУРТА ТІА: ДП-9 гІишлон площадка тІа.

А. ЗАПАРИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ПЯТИЛЕТКА ТІЕХХЬАРЧА ШЕРА ЧОТАХ

Техка па хиларца дукхача хана деиз старогрозненски геологий, буруvдеттарий, мехкдаьттахой теркам тІаозаш яр Терски Грозненски довкъашта юкъе улла Алханчуртски моттиг.

Цудухьа 5000—5700 метрга кхоачаш кІоарга йола массехк скважина яккха лаьрхІар укхаза.

Царех я 1973 шера 28 апреле яккха йолаяь 5350 метр кІоарга хила еза «Межхребтовая-2» яха скважина. Цу скважина бурув тохилга тІадиллар Старогрозненски бурув тохара балхий управлене коммуниста, Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутата Слесарев Виктор Петровича кулгалдеча бурувдеттарий бригадана.

Укх шера планагІа 1135 метр лохерча тІоанашкарча лоаман породашта бурув тоха дезаш яр из коллектив. Планал совгІа 50 метр бурув тоха декхар тІанийцар бурувдеттараша.

Мишта кхоачашду бригада тІанийна декхараш?

ИйслагІча пятилетка диълагІча, къоастамбеча шера итт бетта 1174 метр лоаман породашта бурув техад бурувдеттараша, цу юкъа кходаьд 220 эзар сом паччахьалкхен рузкъа.

Мехкдаьтта тІерча тІоанашка кхачара ноябрь бетта 86 метр бурув тоха лерхІар цар.

КІоаргачеи тІехкІоаргачеи скважинашта бурув тохара дикагІйола опыт, тІехчІоагІа инструмент, керда бурув тохара йола оборудовани балха юкъеяхьарах ноябрь бетта 14 дийнахьа 115 метр лоаман породашта бурув а теха 5451 метр кІоарга кхачийтар бурув. Бурув сихха тохар, химреагенташта, электроэнергена кхом бар, бурув тохара долча остаех, кхыча оатхалех бизза пайда эцар бахьан долаш цу 14 дийнахьа 40000 эзар сом паччахьалкхен рузкъа а кходаьд.

Дикача къахьегамца белгальяьннай укхаза коммуниста И. Плотниковеи комсомольца А. Каплоуховеи кулгалдеш йола сменаш.

Бурувдеттарий толамашта юкъе дикка дакъа лоац лаборанткас Роменская Людмилас. Лоабата маркхала параметрашта тІахьожам лоаттабу цо.

Укх шера итт бетта планагІа 29370 метр лоаман породашта бурув тоха дезача 30150 метр бурув техад старогрозненски бурувдеттараша. Из 780 метр планал совгІа да, хІаьта тІа кийцача социалистически декхарел — 280 метр совгІа. Цу юкъа старогрозненски бурувдеттараша 859 эзар сом паччахьалкхен рузкъа а кходаьд.

Цу юкъе доккха дакъа да 1975 шера чотах хІанзале 104 метр лоаман породашта бурув техача коммунистически къахьегама коллектив яха сийлен цІи лелаеча В. М. Слесарева кулгалдеча бурувдеттарий коллектива.

А. ТИЩЕНКО.

СКВАЖИНАШТА ДАРБА ДЕРАШ

Дика къахьегама толамаш даьхад укх шера «Старогрознефть» мехкдаьттеи гази чакхйоахача управлене коммуниста Гимадиев Зинура кулгалдеча капитальни ремонта участка коллективо.

Из коллектив декхарийла я болх беш йоацача скважинашкара юха а мехкдаьтта доаккхаргдолаш уж тоае, мехкдаьттаца хьалдоагІа хий кІезигдара къовсам лоаттабе.

Къаьнача скважинашта капитальни ремонт яра план хІара бетта тІеххоачашъю коллективо.

Скважинашта капитальни ремонт яра итт бетта план хана хьалха 22 октябре кхоачашъяьй. Ер шу доладелча гІоне цар тоа а яь мехкдаьттахошка дІаенный 19 скважина. Царна юкъе я «Брагуны» яхача моттигера № 34 скважина. Ремонт яьчул тІехьагІа дийнахьи буси 150 тонн мехкдаьтта лу цу скважина.

«Хаян-Корт» моттигерча № 48 скважина ремонт яьчул тІехьагІа хІара дийнахьи-буси 100 тонн мехкдаьтта лу. № 643 йола скважина тоаяьй хий чуозара, иштта кхы дуккха скважинаш а тоаяьй.

Технико-экономически хьокхамаш дика долаш къахьег участка коллективо. Пайда эцаш йола балха ха 99 процент я. Спуско-подъемочни операцей нормаш 15 процент тІеххоачашъю. Балхашка дІабода мах планал 2 процент лохбаьб.

ИйслагІча пятилетка къоастамбеш долча шера план хана хьалха кхоачашъяра тІехьа бригадаштеи сменаштеи юкъера социалистически яхь яьржай.

Социалистически яхье хьалха латт мастера Пантелеев Ивана кулгалдеш йола бригада. Дикача къахьегамца белгалбаьннаб бурувдеттараш Ремизов Павел, Керимов Кадыр, цар гІончий Салтамаков Осман, Игнатов Иван, иштта кхыбараш а.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

«СЕРДАЛО»
2-гІа оагІ. 21 ноябрь, 1974 шу.

ДОГ ГIОЗДОАХА ХУВЦАМАШ

ЮРТАШКАРА КЕРДАДАРАШ

Пачхалкъа хана а Советий Iаьдал хьенича хьалхарча шерашка а «Шин аргIа юкъе» наха вейза аьлча чIоагIа гIайгIа хулар: неьхъаш, хий дацар. Лохерча Ачалкхера арабаьлча Махьмад хи тIа мара говва хий моладе моттиг яцар; эрий дадаш «Мела аре» оалаш хинна лаьтташ дар, юкъ-юкъе бIехалех йиза ушалаш а йолаш. Тийрка тIара фургочашца хий а кхухьаш лелаьдора укхаза Мазай санна хьалдолча наха iлоай жа. Мазай а пазамо хьалдараш а Октябро лелхабир.

Хьалхарча шин пятилеткая дилла чакхдаьлар Алханчуртски хьоарсам. Эрий лаьда лаьттащ карадерзадир колхозаша. Йоккхий йоацчаш участкаш телар ШинъаргIа юкъерча лаьттаех колхозашта Сийлахь-боккха Даьхен тIом хилалехьа хьалхарча шерашка. АргIагIа вIашагIбетташ. укхазарча кхашка болх бе ухийтар колхозхой. Цхьабакъда къахьега лоыш бараша даьккха хьацар доадацар бертатеча лаьтто. Шортта кIа доаккхар колхозаша карадерзадаьча лаьттаи тIэра. ТIа-тIа тоалуш латтар колхозий боахамаш, колхозхой вахар. ЦIаьхха хьайра Малхбузехьара «Iаьржа моркхаш». Тийша болх баха фашисташ меца оакхарий санна чухьийлхар эзагIа тоалуш йоагIача вай Даьхенна.

Iаьржа доагIачу лоамаш хи юхьиго хьалха тетта ширадаьнна гIаи, гаьнаш, цар оалаш, мурьенна гударгаш, цу бIехача хи чопаща керчаш йоагIаш сайна. ена кхаьчар ШинъаргIа юкъе лярача, къизача тIема юхьиг.

Беркат дола къахьегама кулгаш кхбачам болаш ца хилар бахьан долаш, дукхача шерашка юкъагIдиса лаьттар эрий даьда лаьтташ карадерзадара гIулакх а.

ТIом коталонца чакхбаьлар. Парте кердача пятилеткана тIахьийхар халкъаш. 1958-ча шера Лохерча Ачалкхе вIашагIъеллар доахан кхоаба совхоз. Цу хана дIадоладир хIанз Керда Редант уллача совхоза усадьба юллилга а. Бакъда, бокъонца керда юрт юллилга а, низ бола боахам цу юрта хьабелга а дIадоладелар 1959-ча шера деиз. Цу шера вIашагIтехар Казахстанера цIабаьхкача наха вIашагIъеллаза хинна колхози кIэлхара Алханчуртски совхози цхьан боахаме — «Алханчуртский» совхозе. Цу хана «Ингушский» совхоза отделенеш лоархIаш хинна Лакхерен Лохерен Ачалкхеш а хьатехар кердача совхозах.

1959-ча шера вIашагIъеллар кердача юрта Совет, 1959 — 1960 дешара шу дIадолалуш хьайшлар ворхI шера деша керда школа а. Наха дезарца Керда Редант аьнна цIи тиллар керда кхаьллача юртах а. Ишта дIадолалу Кердача Реданта истори.

Наха чуIе а, школа дIатаръе а шишша фусам йолча баракий хьисале даь дерригаш я 30 цIа даь юрта 1959-ча шера. ЦIабаьхка дукхагIбола нах палаткашка бахар.

Мел дегIаенай юрт а совхоз а укх пхийтта шера?

Пхийтта шу дукха ха яц. БIаьшераш дIаихад лоамарочунна ца валлал ца снскалн, дегI къайладаккхал тIадуах баракъен вIаштIехьа ца доалаш. 1959-ча шера школе болх беш болча — 9 учителех шиъ мара гIалгIа вацар. Уж а итт класс мара дийша бацар. Еррнгача совхозе чуйоагIаш йолча юрташка — кхаь а Ачалкхе, Кердача Реданте итт классал лаккхехьа дийшIа цхьа саг вацар 1960-ча шера, кхыметтел совхоза керттера специалисташ а тIехьа лаьрхIача а. Юрта цхьа телефон мара яцар, цхьаккха а телевизор яцар.

Хьо цецваллал чIоагIа хувцаденнад дерригa вахар укх пхийтта шера. Алханчуртски совхоза чотах Кердача Реданте хьалъяьй совхоза керда контора, бIаь автомашина лаьрхIа гараж, совхоза кхоалагIча отделенена контора, цу отделене болхлошта шишша дезалашта чуIе бархI цIа, совхоза специалисташта а хьехархошта а бархI квартира йола вIаштIардаь цIенош; столовй а, тикаш а, наьха хьашташта йола мастерскеш а, юрта Совет а, почта а, медпункт а чуйолаш дола цIенош, 140 бера лаьрхIа йолча детсада вIаштIардаь цIенош, ерригача юрта йIовхала кхоачам бал йола котельни; хьалъяьй юрта газ дIа-юха ниисъеш йола станци а. Ерригача юрта йилла чакхъяьннай газ. Массайолча улицех диллад хий, жагIа билла тоадаьа наькъаш.

Керда гIишлош хьалъяра а наьха вахар тоадара а К. Реданте миллион сом ахча хьахийцад пачхаьалкхено Алханчуртски совхозага гIолла.

Иштта хувцаденнад наьха вахар а. Юрта хьадаьд керда 420 цIенош. ХIара вахархочун коа чуIе паргIата, сийрда шифер тIайилла, еттача кирпишках яь фусам я; чудилла хий да, дIаегIа комсаш, Iажаш, кхийола сомий гаьнаш я, дукхагIа долча коашка асфальт биллаб, массанахьа а гази электрически свети йиллай. МоллагIча а улицах хьо дIаволавелча цу улица цIерах а дагадох сийлахьча Даьхен истори: Орджоникидзе, Кирова, Ахриева, Шерипова, Нурадилова, Терешковай, н. кх. дI. цIерагIа я улицаш.

ХIара улица тIа а гуш я телевизорий антеннаш. Тахан 170 цIагIа телевизораш я. ЛоархIам болаш дола цхьа хIама дисац бIехархошта шоай цIагIа бетгIашехьа бIарга ца гуш: КПСС мащар бахьан доаттабу къовсам, Советски Союзен социалистически пачхьалкхенний викалаш вежарашха вIашагIкхетар, вай мехка къахьегилхошэ 9-гIа пятилетка кхоачашъеча доахатоламаш; футболах, хоккеях, шахматех ловзар, и. кх. дI.

Къамаьл ду городашкара: Орджоникидзера, Ставрополера, Грознера, Нальчикера, Москвера. Уж передачаш ца хозаш а ца гуш а саг вац юрта. 1928-ча шера Ахки-Юрта Хоасбот-Хьажий Ювсапар цIагIа йиллача юрта Совете биллар радио кад. Шаьра дагадоагIа сона цу хана дийцар. «Къамаьл ду Москвера» — аьлча «Мичара, Москвера къамаьл укхаза миштта хозаргда? Уж большевикаша бувца оапаш ба. Нах Iехабар духьа киловзаа лелаю цар. Цигга контора бана тIа Iо а хайна цаI ватIа хургва лечкъа а лечкъа, цу чу гIолла хьаIехаш».

Иштта бар цу хана цхьаболча вайнаьха кхетам. ХIана мотт Iомабеш доагIача бера хов «радио, телевизор, говорит Москва, московское время» яха дешаш. Тахан, цхьание аргIац радиоца дувцар, телевизор чу гур, газеташ тIа яздаьр «сапаш ба» аьнна. ХIана аьлча, из хIара денна массанена а бIаргагуш латта бакъдар да.

Шийа цIагIа холодильник, барзкъаш дутта машина, радиоприемник йоацаш нагахьа вахархо вац юрта. Шоай доалахьа тайп-тайпара 56 легковой автомашини кховаткъа совгIа мотоцикли я юртарча механизаторий. Ди тIехьагIа лакхлу беррнгача къахьегамхой хьал-торо.

1959-чей 1960-чей шерашка шиъ гусеничнин цаI «Беларусь» кхо трактор яр совхозе, ши-кхоъ къавна, тиша грузовой машин а яр. ДукхагIа дола балхаш говрашца дора совхозе. Кхашкарча балхашта совхоза новкъостал деш «Малгобекнефта» трактораш хулар. ХIанз, кхийола юртбоахама техника йоацаш ткъо самоходни комбайни, ткъаь шийтта гусеничнин, шовзткъа колесини трактораш, кховзткъе кхоъ грузовойн, пхиъ легковойн машинаш, ши автобус я совхозе. Цу тайппара технически оагIонгахьара ткъаь иттаза-ткъаь шийттаза дегIабенаб совхоза боахам.

1961-ча шера 120 тонн дулх дIаденнад совхозо пачхаьалкхенна, хIаьта укх 1974 шера 1200 тонн лургда. Из декхар кхоачашдара а тIадоагIача 1975-ча шера план кхоачашъяра а шоай низ а хьинар а ца кходеш къахьегаш ба совхоза къахьегамхой.

И. БАРАХОЕВ,
хьехархо.

ХЬУВКЪАМА КИЙЧО ЕШ

Лаьттанаре хьайбашкарен йоала продукташ алсамъяхар духьа юрта боахама болхлоша лелаеча Еррнгсоюзни социалистически яхьа юкъе а баха, хьинаре къахьегар бахьан долаш во толамаш даханзар Надтеречни района «Братский» винсовхоза комсаш лелаераша нийсагIча пятилетка дийлагIча, укх къоастамбеча шера. 398 гектарах хIаране тIара чуийцар 37 центнер совгIа комсаш.

Комсаш лелаерашта юкъе яьржача социалистически яхье массарел тIех хьувкъам чубера коммуниста Мягчиев Александра кулгалдеча бригада коллективо. Ше Iунал деча 100 гектарах хIаране тIара цо яьхар 46,7 центнер комсаш. Болх дика вIаштIехьбаккхарах комсаш лелаерий торо хилар беррига хьувкъам 15 дийнахьа чуийца баккха.

ХIанз совхоза комсаш лелаераш хургболча хьувкъама кийчо еш ба. Сухалбаь гаьнаш йоIаш, уж лаьттагIа йохкаш, цул тIехьагIа кхашка хий тохаш балхаш деш ба цига. Таханара ди хьатIакхоачаш сIаи лаьттагIа ехкаи яьннай 420 гектара тIара комсаш. Уж лаьттагIа йохкача болх беш 8—9 агрегат хул хIара дийнахьа. Шоашкара хьоккхам гойташ къахьегаш ба механизатораш коммунисташ вежарий ПолтагоагIар Мовлади Мовладен, Вахабов Оалхазар, кхыбараш.

Комсий бешамаш шерьяра чIоагIа йоакхо ю совхозе. 160 гектара тIа егIай цига къона гаьнаш. Укх гаргарча шерашка хьувкъам луш хургья из комсий беш.

— Кхашкара гуйран балкаш сихагIа чакхдахар духьа хила майоагIара дика вIаштIехьяьккхай баха механизатораштен комсаш лелаераштен юкъера социалистически яхь, — яхаш дувц совхоза болхлой комитета председатела Висантов Вахас. — Яхье хьалхIе лелаерий къахьегам белгалбоаккх материальнин моральнин гIойленаш ярца. Укх деношка чакхдаргда тхо еррига комсаш еIан уж лаьттагIа ехкаи.

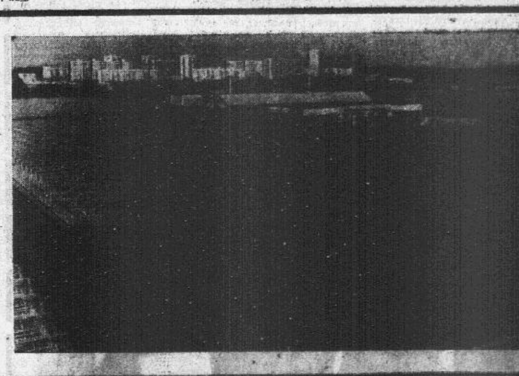
М. РАДОВ.

Московски область. «Московский» яхача совхоз - комбината теплицашка бIаьччача шера керда баьцадараш хьувкъаду. ТIа тхов болаш йолча бешо 51 гектар дIалоац укхаза.

Болхлошта лаьрхIа города хьисапе хьалъяьй нах баха поселок. Хьалъеш латт лабораторий корпус, хьайбай комплекса помещенеш, автоматически телефонни станци.

СУРТА ТIА: тепличин комбинати нах баха поселок.

М. БАРАБАНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЦХЬА БАРТ БОЛАШ КЪАХЬЕГ

Назрановски совхоз - техникум вIашагIъелла диълагIа шу мара дац. Цу хачи дене ка бола ялати хьажкIаши яхара а уж пачхаьалкхенга йохкара а планаш а социалистически декхараш а тIехкхоачашдеш хьабоагIа тха кхаш лелаераши механизатораши. Йокъал эттача 1972 шерагара дIаиккхача районе эггара лакхара хьувкъам тха совхое ба. Къаьстта дика къахьийгар тха механизатораша пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера. Ялати лаьттанцара йоала продукташи алсамъяхра тIехьа яьржача Еррнгсоюзни социалистически яхьа юкъе а баха совхоз - техникума къахьегамхоша пачхаьалкхенга ялат дохкара план 210 процент кхоачашйир, хIаьта социалистически декхараш — 167 процент. План 21 центнер йолча хIара гектара тIара 27,1 центнер ялат даьккхар. Цунца цхьана цхьа центнер ялат даккхарга дIадодар районе эггара кIезигагIа хилар — плановичул 35 кепиг лохагIа.

Соахка тха механизатораша баьккхача толамо торо хилийтар хьажкIаш йоацаш ялат даккхара пхе шера план пятилетка къоастамбеча шера кхоачашъе.

Пятилетка къоастамбеча шера гурахьа дийна ялат ханнехьен ца дойташи чуэцара яьржача социалистически яхье дакъа а лоацаш тха механизатораша 12 дийнахьа районе эггара хьалха чакхдаьхад гурахьа дийна ялаташ чуэцара балхаш. Цхьан гектара хьувкъам районе эггара лаккхара хилар тха — 19 центнер.

Ялат даккхарен пачхаьалкхенга дохкарен планаши социалистически декхараши кхоачашдарал совгIа тхоай боахама тIехдика фу Iалашдаьд оаха. ХIаьта иштта совхоз - техникума механизаторашта, кхаш лелаерашта мел эша ялат дехкад оаха. «40 лет Октября» яхача совхозага 100 тонн фуна кIа дехкад.

Из деррига шеш-шеш хьахинкадаш. Дукха къахьийгар тха кхаш лелаераша. Къаьстта дика къахьийгар халланза доккхий хьоккхамаш довхаш хьабоагIача механизатораша Канцыгов Мусас, Хамхоев Юсупа, Котиков Iабдул-Мажита, Хамхоев Вахас.

ХIанз хьажкIаш чуийца довла гарга да тхо. ПланагIа 250 гектара тIара хьажкIаш чуэца езаш дар тхо. Цхьабакъда, укх шера вай республика вхьайолча районашка гурахьа йийнача культурай хьувкъам лоха болаш деккар тIадисарах. силоса йийнача хьажкIех кхы а 168 гектар ялата кхеяь чуяьрхIар оаха. Иззал дукха ялатийна лаьрхIа хьажкIаш хьалха вIалла чуэца йийзаяц тха. ВорхIлагIча октябре чуэца йолайир хьажкIаш. Хьалхарча деношка механизатораштa юкъе шерра социалистически яхь яьржар. ХьажкIаш чуэца йоляьча хьалхарча деношка цу яхье Канцыгов Мусас кулгалдеш доккхий толамаш даьхар механизатораша. «Херсонец-7» яхача кхаь комбайнаца ца соцаш 23 сахьата болх баь 50 гектар хьажкIаш хьаккхар. Цу участка хIара гектара тIара 41 центнер йовкхаш 863 центнер хьажкIаш яьхар хIара агрегато. Цул совгIа 3620 центнер силосни масса яьккхар. ХIара агрегато ялхазза тIехкхоачашйир нормаш.

Районе цIаккха ца хинна толам баьккхача механизатораша Канцыгов Мусас, Евлоев Iаббаса, Даурбеков Йовкъапа района беррига механизатораш тIахьийхар лоацача хана хьажкIаш чуэца. ЦIаьхха ца толам баьккхар тха механизатораша. Дийнахьа сарралца болх беш шин дийнахьа 57 гектар хьажкIаш хьаккхар.

Сийлахь - боккхача Октябра сийна яьржача яхье дика толамаш даьхар тха механизатораша. Шоаш денна лош кховчашдир. Укх шера пачхаьалкхенга ялат дохкара план 9 эзар центнер, социалистически декхараш 12 эзар центнер йолча 12600 центнер совгIа ялат дIаденнад. Ялат кхы а дIалуш да.

Юрта боахама шу чакхдоалаш кхы а кхо эзар центнер хьажкIаш йохкаргья оаха.

Иштта дика аьттув баьннаб кхаш лелаерий пачхаьалкхенга генараш дохкара пхе шера план кхоачашъе. ПланагIа 750 центнер, тIайийцача социалистически декхарех 8 эзар центнер йохка езачь 8740 центнер генараш дехкад пачхаьалкхенга. ХIаьта пятилетка дийлагIча, къоастамбеча шера генараш дохкара план 202 процент кхоачашъяьй.

Мишта баьккхаб из толам?

Iилманеи хьалха латтача практикаи карагIдийнараш балха юкъе а кхуалаш дика тсадаьча лаьтта дIадийра гидуарганш совхоз - техникума специалисташа, хьехархоша, дешархоша. Лаьтта лелаедара культура лаккхйир. Цар къахьегамо хьаьнду лаьтта, цар къахьегамо чIоагIъо тха боахама экономика.

Техника къахьегама овсарле лакха йолаш, дуккагIа болх беш хилийтара боккха теркам тIабохийт вовкхагIволча инженера Часыгов Iаьлас, керттерча агронома Султыгов Махьмада.

Керттерча дакъе оаха теркам тIабохийт оахам дика диран агротехнически бокъонаша дIамадеххара ялат дIадерам.

Дуккхача шерашкарча опыто хьахьекхад, гектара хьувкъам даккхбара оахам деча хана предплужник йолла езилга. Лаьтта оах йоккха опыт йолча механизаторашта А. Барханоева, У. Даурбекова, М. Цечоева.

Царна цхьана оахам ду хьехархочо - агронома С. Чиперова кулгалдеча дешархоша а.

Совхоз - техникума хьалхашка латта доккхий декхараш толамца кхоачашдара иштта цхьа барт болаш къахьег ахархоша, хьехархоша, дешархоша.

М. ЦОКИЕВ,
Назрановски совхоз-техникума директор.

КУРСАНТАШ ДIАЧУЭЦА

КИЙЧА Я ШКОЛА

Деррига гуйран балхаш чакхдаьха баьнначул тIехьагIа, массаза а сайна, шоай балха говзал лакхъе болалу юрта боахама специалисташ, бригадираш, механизатораш, хьайбаш лелаераш. Царех цхьабараша балха говзал лакхъю шоай боахамашка вIашагIъеххача курсашка, хIаьта вожаш деша хьожабу...

Вай республике болх беш я юрта боахама кадрай говзал лакхъю город Аргунера школа. ХIара шера Iан замалахь шинкхаь бетта йолча курсашка укхаза дешаш хул бIаьш специалисташ. Духхьал дIадахача шера цу школе шоай говзал лакхйир 351 саго, планагIа 282 саг волча.

1975 шера планагIа школа курсашка дешаш хургва 242 саг. Царна юкъе ба колхозийи совхозийи агрономеш, производственни бригадай бригадираш, техникаш - механикаш.

Кхы цхьаьнха дика гIулакх а да юрта боахама кадрай балха говзал лакхъеча Нохч-ГIалгIай школа дIадоладаьр. Республика Министрий Совето баьча соцамах, духхьашха укх шера цига болх бе йолаенная доахаина а хьаккхарчашта а искусственни осеменения ю техникаш кийчбу ялх бетта деша деза курсаш.

Ала деза, юрта боахама юкъерча звенон специалистий говзал лакхъяра школа беча балха юкъе дакъа лоацаш дукха Iилмахой, юрта боахама министерства кулгалхойи специалисташи хилар. Школе хьехаш ва ветеринарни Iилмай кандидат М. Сагов, юртбоахама Iилмай кандидат И. Анчербак, экономически Iилмай кандидат Н. Чабаненко, ветеринарни Iилмай кандидат С. Гириханов, кхыбола Iилмахой.

Школе лекцеш ешаш хул юртбоахама специалисташ, республика ведомствай кулгалхой: юрта боахама министр С. А. Кириллов, юрта боахама министра заместитель У. М. Льянов, юрта боахама министерства планово - экономически отдела начальник А. А. Абрядин, кхыбараш.

— 2-ча декабре дIайолалу хьалхара занятеш, — йоах школа директора Костоев Макшарипа. Цу гIулакхи йоагIаш йола кийчо яьй оаха. Дика тоаьяй дешара здани, общежити, вIаштIехьдавхад дешаран салаIаран юрта боахама специалисташта хилаиза дарс мел доаца хIамаш.

Р. МАЛЬСАГОВ.

ПИСЬМО КХАЬЧАД ГАЗЕТАГА

ШИН кIирагIа цкъа редакцинойн летучкаш хул «Правде». Цу юкъагIа дIадахача деношка араяьннача газета номерашта анализ ю цига. Цу летучкашка докладаш ерех цаI массаза а письмой отдела болхло хул. Цо коллективага хоам бу хьаккхаьччача письмой, цар маIана хьакъехьа. Цхьадола письмош цигга, летучке Iодеш.

ХIанз «Правдо» цхьан дийнахье юкъера лаьрхIача 1500 письмо эц. Iалальмате йоккха почта я из. Газет дешарий письмош алсамдалар «Правда» дешараш дукхагIа хиларца дувзаденна да. Шерагара шу массаза доал дукхагIа хул газет яздераш. Кердача 1975 шера кердача эзарнеша яздергда «Правда». ХIанз газета еррига тираж 10 миллион совгIа экземпляр я.

Деррига письмош кепатеха ярадаха, кхетадеш маларра, вIаштIехьа дац редакце. Цхьабакъда, теркал ца деш дисац царех цхьаккха а. Кепа ца тохаш дуса письмош царех даизза даргдоацар дайта, йоагIаш йолча организацешка дIакхуьйит, хIаьта царех фу хиннад хьеж даим. Ераш ба газет дешарий письмошка хьежжа чакхдаьхача гIулаккхех лаьца хинна массехк хоам (дагадохкарагIа аьлча, цу тайпара хоамаш хIара денна хIана деттац сайна кепадетт газето).

«Шоай предприятерча лерх тIа доацача хIамаех «Правда» тIа яздаьдар Закарпатски областа Беговски карьероуправлене болхлоша. Профсоюзий Закарпатски совета секретара Т. Рабуна хоам баьб, письмо тIа дувцараш бакъ хинна хиларах. Къахьегама законодательство чIоагIа телхадарах карьероуправлене директор А. Злоцкий балхара дIаваьккхав».

«Городал арахьарча автонаькъий линейни управлене доацараш тIаяздеши доал доацаши хиларах яздаьдар «Правдага» В. Бусловас. Редакце дехар дарах письмо техкад Магадански областной халкъа тIахьожама комитето. Городал арахьарча автонаькъий линейни управлене начальник Макарови керттера инженер Евтушейкои балхара дIабаьхаб».

«Буйски музыкальни училищерча кегарахи цун директора В. Шуйске лелаеча лертIардаьнача гIулаккхехи яздора преподавателий группа письмо тIа. Письмо техкад РСФСР культура Министерствай КПСС Буйски горкомои. Директор балхара дIаваьккхав. ЧIоагIа партийнин бехк баьб цунна».

Цу тайпара хоамаш дукха да.

Хьауха письмош халданза вIашагIдетт «Правдо». Машиносчетни станце новкъостанца письмой дукхал хайна ца Iеш, керттердар — цар малагIа маIан да, малагIа дешаш гIеттаду, уж мичара даьхкад я хов. Цу тайпара анализ ю хIара республикей областей гIолла. Цо йиш хулийт моттигерча органий болх тоабара уйла тIаяхийта, новкъостал ду лелача процессашта сихха юкъе гIорта. МоллагIча обласстера йоагIа «Правда» почта каст-каста йоашх парте обкомий хьалхарча секретараша а республикай компартей ЦК-ай секретараша. Цар тIа дувц, письмош тIа белгалдаь кхоачамбоацараш дIадахара моттигашка чакхдоахача гIулаккхех, письмошца беча балха дика опыт вIашагIтох.

Редакце уха дукхагIдола письмош советски наха шоай Даьхе тоайра халданза йоакхо еш хиларах дувцаш да. Цу письмош тIа дукха хул предприятешка, колхозашка, совхозашка, гIишлонашка экономически культурни болх тоабара тIаерзаяь предложенеш.

Цу тайпарча письмоша, массаза а яхар мо, корреспондентий балха никъ боаккх. Уж моттигашка дIаух, цигарча гIулаккхех лаьца газета материалаш кийчъю цар. Цу тайпара письмош редакцега кIезига ахац Къилбаседа Кавказа автономни республикашкара: Дагестана, Нохч - ГIалгIай, Къилбаседа - ХIирий, Черсий-Балкхарой. Масала, газет дешачо дайта письмо бахьан долаш хьахилар «Кавказски филиал» яха фельетон. Цу тIа дувцар швейни промышленноста Ленинградски специальни проектно - конструкторски бюро Нальчикски филиала боахамеи финансовни гIулакхаш цIенхаштта телхадаь хиларах. РСФСР яйгача промышленноста министра Б. И. Соловьева техача приказагIа Нальчикски филиал дIаяьккхай. Цу филиала начальник Кирилюки экономист Ревякинаи гIулакхаш тIара дIабаьхаб, пачхаьалкхен ахча цар даарах йола материалащ следственни органашка дIаяхьийтай. Гор. Ленинграда парте Смольнински райкома бюрос яьча решенегIа СПКБ директора Фроловна филиалий балха тIахьожам ца лоаттабарах учетни карточка тIа дIа а язъергйолаш строги выговор яьй. «Ленпромодежда» яхача объединене керттерча инженера Ферантовна СПКБ балха кулгал эсала дарахи тIахьожам ца лоаттабарахи выговор яьй.

Газет дешараша дайтача письмох хьахинкай «ГIулакх ца кхетадеш» яха Дагестанера корреспонденци а. Массехк шу хьалхагIа «Кировский» совхоза вIашагIъелла хиннай къахьегам а нарядаш йоацаш мах телаш йола болхлой группа. Цу деша ларде йиллай цIи хезача кубански механизатора В. Первицке звеной опыт. Комсаш лелаеча боахама хьалашка цунах пайда боалий хьажа лаьрхIад. Халахете а, эксперимент дIаяьккхай моттигерчеи центральнии организацей бехкагIа. Дукха ха йоаяьй. Эксперимента инициатор агроном З. Омаров совхозера дIавахав, гIулакх чакхдаккхалца дIадахьа ший вIаштIехьдаргдолгах дог а дилла. Цу хьакъехьа газет техачул тIехьагIа юха маллха яьлар эксперимент. З. Омаров балха юха оттаваьв. Цу гIулакхах дукххачарна хьехам хилар.

«Должность а дIаяьккхай» яхача корреспонденцена ларде а иштта письмо дижад. Редакцега письмо дайтар «Эльбрус» яхача Черсий - Балкхарой мебельни-хьу чакхйоахача фирма производственни отдела начальник йолча Л. В. Талашовас. Ткъаь шера совгIа болх баьб цо фирме. Цхьабакъда цун должность дIаяьккхай. ХьалхагIа цхьание а кхыметтел къамаьл а даьдац цунца. Телача приказийи распоряженейи авторитетен нийсхони хьакъехьа къамаьл дIадоладара бахьан хилар цунах. Приказаш-м хIара предприяте, хIара учреждене детташ ма дий. Цар чулоац коллективай массе оагIорахьара вахар. Дийнача нахах санна дувц приказех: «бакъахьа», «нийса». Моттигера гIулакхаш кIоаргга дайзачул тIехьагIа тоха деза приказ. Цхьа бахьан доацаш дацар КПСС XXIV съезде кулгалдеча болхлошка тIахьехам бар: шоаш тIанйю экономически административнин решенеш кхетам балара маIан долаш хилийтара халданза уйлаяра.

«Правда» дешачун письмох хьахинна яр «Жоп кепатоханза да...» яха корреспонденци. Фу дар цу тIа дийцар? Соахка 8 декабре «Растдзинад» яхача Къилбаседа - ХIирий республикански газета тIа кепатеха араяьккхаяр фельетон. Массехк бутт оаьннача гIолла жоп дера редакцега парте Алагирски райкомера. Цхьабакъда жоп кепа ца тохаш дисар. ГIулакх миштта дар аьлча, мундира сий ца доаде гIерташ райкомера енар, маларра аьлча, опровержени яр. ХIаьта редакце а штта лер тIа доаца хIамаш нийсдалийтад материала тIа, цунах бахьан хиннад фельетон язъяь журналист бокъонца бакъ хилар шекон тIа даккхара. Критикаца партийни гIулакх лелаярах дар корреспонденце тIа деш хинна къамаьл. ХIанз а ба вайна кепайоазоно араяьккхача критически материала тIара цун керттера маIан кхетаде ца а ловш, керттерча даькъе нийса доацаш, ца ховш чакхдаьнна, теркал ца деш диса хIамаш лехилга дукха дезаш бола нах. Уж къувсача хана керттерчун лоархIам боабе гIерт уж. Корреспонденце тIа дувцар иштта газета оагIош тIа яздеш волча журналиста боккхача бехктокхамах а. Кепайоазон тIа язъеш йола хIара критически материал бакъдар мара ца дувцаш хила еза. Бакъдар эаргдар Iа е цунга бола никъ эцаргбар, аьнна шийга хьаьттача цхьан философа аьннад, шоллагIбар, эцаргбар ше. Изза морг ала доагIа газета балхах а. Массаза а бакъдолчоа хье тIакхача гIерта веза, нагахьа сайна газета материал кийчъеш яле.

Газета авторитет, из дуккхача хьале цо яздер бокъонца долаш хиларах тийша ба. Газето шоашта яь критика нийса, партийни Iаьдалагiа кхетаю дукхагIйолча партийни кхычен организацеша а къаьст-къаьстача наха а. Газето ше кIезига хIама дац вай кадраш шоай балхах хьахинпарий бе боагIаш бола мах бе, кхоачамбоацарашца машар ца хила, критика нийса кхетае Iомаяра. Халахете а, критика йича «цIи йоала» бола болхлой ба вайна. Цу тайпара бараш «Правда» оагIош тIа оза боагIтIача тайпара оз.

Корта болаш йола критикеи самокритикеи — вай вахарах дIакъаста йиш йоаца оагIош, партийни организаце политически унахIенои. Партенен халкъаи хьалхашкара шийна декхар цо нийса кхетадара белгало. Критика дегIайоалаяра хьакъехьа парте Центральни Комитето тела указанеш даим дагакхаба Iомаю «Правдо» вай кадраш.

Укхаза белгалдаккха доагIа, «Правда» почтаца кхоачамбоацараш дувцаш дале а, корта болаш йолча, принципиальни критикаца юкъа цхьаккха хIама доацаш дола письмош хилар. Массанена а ховш да, къахьегамхой письмошта, хоамашта, жалобашта вайцига къаьстта уйла тIайохийтилга. Цунах пайда эц массанена а довзаш дола бакъдар, шоай бакъ доацар чакхдаккхар духьа, хьахьокха ховш болча критикаша. Цар «хоам бу», шоай хIама хьалъураоттадар, кхычарцара шоай нийсхал яккхар, алхха шоашта йолча гIойлена шоаш лаьрхIар чакхдаккхар духьа. Гуччахьара харцдар, массаза яхар мо, шикхо шу хьалхагIа хинна факташ юкъе а схнаш хьахьокха гIерташ хул уж, шоаш леладер наха гуча доллашехьа а. Ужжаморгаш шоаш цхьа доккхача хIамаина оарцагIбаьна, кхоачамбоацараш дIадахийта гIерташ лел аьнна, бакъдолчоа тIехьара къовсамхой хетийта гIерт. Цу тайпарча цхьан къовсамхочох дийцар «Правдо» 30 сентябрерча «Копиркана кIал» яхача корреспонденце тIа. Новолынскерча В. Кагура копирка тIа а дехкаш яздаь письмо дахьийтад массайттанахьа. Цо оарц доахар, зуламе гIулакхаш гучадаха воларах балхара дIаваьккхав ше яхаш хоам бора. ДIа а даха цу метте техкачул тIехьагIа гучадаьлар, В. Кагур халданза меткIаьлеш дувцаш лелаш хилар.

Корта а болаш еш йола, принципиальни критика къаьстта боккхача лоархIаме я партийни организацейи производственни коллективайи вахаре, вай экономикеи культуреи дIахо дегIаккувлара, ширдаьнна, юхамаччахьа мел дола хIамаш дIадахара.

«Къахьегамхой письмошка хьажарен уж тIанйбарен болх тоабара хьинкъехьарча» КПСС ЦК соцам тIа белгалдоаккх, из болх халкъаца парте бувзамаш чIоагIдаран шердаран, бахача наха пачхаьалкхен гIулакхашта доал деча дакъа лацара лоархIаме форма хилар. Центральни Комитето уйла тIаяхийтай письмош общественни мнени хьахьокхара башха - дика средство, мехкара вахара хьакъехьара хоамаш дуддувла бIаьхий хьает хилара. Газет дешарий письмош бокъонца иштта лархIа а лоархI «Правда» редакце.

Газет дешарий письмой терко яр — «Правда» ленински традици. Шоашта дагадоагIараш дувцача парте боккхийча дейтелаша укх тайпара язду:

Н. К. Крупская: «ДагадоагIа сона, болхлой хIара корреспонденцена Владимир Ильич мел гIадвахе хулар... Цкъа йийша ца Iеш юха а ешар болхлой корреспонденцеш... Уж корреспонденцеш тове езар. Цу гIулакха чIоагIа терко йора Владимир Ильича. ЧIоагIа йоакхо йора цо корреспонденце маIан, стиль, чулоацам ца хувцаш битара».

Е. Д. Стасова: «Кепайоазоне Ильичаца цхьана болх беш хиннача новкъосташа дувц болхлой письмош цо мел чIоагIа уйла тIаяхийте дешар, письмо кепатоха кийчде ше волавалалехьа цун хIара мугIара цо мел кIоарга уйла йора. Къахьегамхой письмой массаза а чIоагIа терко яьй Ленинен вай парте ЦК-аси. Из я вай парте сийлахьа традици... ХIанз ма гIадгIоргвар Ленин «Правда» редакцега хIара денна эзар совгIа письмо доагIилга хайча!».

В. А. Карпинский: «Сага низага лоалургдоацаш дукха лоархIаме пачхаьалкхени партийнии гIулакхаш шийна тIалатташе а, Владимир Ильича массаза а ха корайоагIар болхлой, ахархой викалца, ахархой газета редакторца къамаьл де. Боккха мах бора цо газетага ухача ахархой письмой.

— Уж-м бокъонца дола сага документаш ма дий! Цхьанна а доклада тIара хозарг мичад сона уж!

Ишта аьлар сога Владимир Ильича, «Беднотага» даьхка ахархой письмош аз шийга дIахьеккхача».

«Правда» цхьаккха номер араялац хIанз газет дешарий письмош е царех оттаяь материал тIайоацаш. Тха газета тIа чIоагI а енна дIаэттай рубрикаш: «Правда» почтацара», «Откликаши репликаши», «Письмой дерригIа», «Письмой маIан деш». Массаза а бетта цкъа газета бIарча оагIув газет дешарий письмойх оттаю.

ХIанз парте XXIV съезда решенеш кхоачашъяр дукха лоаттабеча къовсама хьалхарча юхьига тIа латт «Правда». газета тIа кепаетт экономика дегIайоалаяра лоархIамегIча проблемех йола материалаш, массеххаза оттадаьд партийни строительства дешаш. ХIанз тха газет дешарашка дикъа лаца йиш я газето идеологически балха эффективности проблемаех лаьца дIадоладаьча дукххача къамаьла юкъе. Уж ювц «Вай дош, ишта тIаэцаргда» яхача рубрикана кIал.

Газето ше дешарашта каст-каста довзийт яхье хьалхалаттарий письмоши карагIдаьнцараши, новаторий гIулакхаш, яхь вIаштIехьйоаккхачара кердадараш. Шоай керда адресаш дувца. «Хьалхалаттарий денал», «Яхьо хьаккхелла» яхача рубрикашта шоай материалаш кхахьийта йиш я газет дешарашка. ХIаьта цу гIулакха газета новкъостал де йиш йолаш ба из дешара шоаш — болхлой, инженераш, колхозхой, вай къахьегамхой. Кадраш юрташка чIоагIъяра производственнии социальнии проблемаех доккха къамаьл дIадоладе дага я редакце юрта боахама отдел. Юрт, нах, техника, быт — цу тайпарча рубрикана кIал дувцаргда вай юртарча вахара эггара саготагIа дола дешаш. Уж дувца бех оаха газет дешараш.

Газета кердача номер тIа, йоккхийча, проблемни статьяйл совгIа, итташ информацеш а я хIанзза хиннача событей хьакъехьа. Газет дешараша кхухьийта сакъердаме хоамаш кепадетта доладала дага да «Правда». «События хиннача моттигера репортаж» яхача рубрикана кIал йолха репортажаш кийчъеча дакъа лаца хьех редакце массава а. ХIаьта вайна гоннахьа кIезига хилац событеш. Цу тайпарча репортажа тема хила йиш я къаьстта доккха хIама — зуламхо лацар, цIи яьннача карагIдаьнна денале гIулакх, керда водохранилища хьалйизар, керда хьалъеш лаьтта йоккха объект болх бе йолаялийтар — хинна ца Iеш хьалхарча юхьига кхы белгалъяьнна хIама долаш яц аьнна хеталуш йола, мутIарера событеш а. Газет дешараша иштта «Са Дай-мохк», «Дог гIоздоахараш», «Iалам дукха дезаш» яхача рубрикашта дика очеркаш, письмош, зарисовкаш кхахьийтар догдоахаш я газета информаце отдел.

ХIара денна йоагIача «Правда» почтаца кIезига дац Сийлахь - боккхача Даьхен тIема шерашка моастагIчох майра лийтача советски тIемахошкарен партизанашкарен, Гераашцарча Низий салташкара а эссарашкара а даьхка письмош. Шеррача авторски активах ког гIортолга а еш, дIахо а вай халкъа турпалеча тIема гIулакхий сийрдагIа йола оагIош кепаетта дага да «Правда». Гаргакхоачаш латт фашистски Германи эша а яь котало яьккха 30 шу дуза ди. Цу башхадикача денца дувзаденна, кхетадеш маларра, дукхагIа хургда дIабахача тIемах, фронтеи тылеи деналеча гIулаккхех яздеш дола «Правда» почтацара письмош. Вай халкъа карагIдаьнна денале гIулакх цIаккха а дицлургдац. Кхыметтел цхьаннех дийца а, цу дирача шерий эггара турпалеча эпизодех дувца йиш я хIаранега. Кхы ца дувце а— цхьаннех мукъагIа. Цу дагадоагIараша новкъостал дергда вай халкъа карагIдийннача турпалча гIулакхий, цун интернациональни цхьоагIон, коммунистически парте идеалашта из боарам боацаш чIоагIа тешаме хилара къьгга сурт оттаде.

Мехка республикашкарен областашкарен ухача хоамашка хьежача, «Правда» яздераш кердача шера дукхагIа хургба. ДукхагIа хургба уж иштта Дагестане, Нохч - ГIалгIайчене, Къилбаседа ХIирашкахьа, Черсий - Балкхарошкахьа а. Миллионаш болча советски наьха вахара юкъедахад «Правда». Керда вIашагIкхетараш хургда цар цунца. ХьалхагIа а санна, дика хьехам лури доттагIен долаш, хIара цIагIа ухаргда из. Ше дешарашка кхайк газет, цун оагIош хьаеча хьинаре доакъашхой хилара, цо гIеттаду дешаши проблемаши ювцача дакъа лацара уж тIа а хьехаш.

М. КРЮКОВ,
Къилбаседа Кавказа республикашка гIоллара «Правда» собкор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Калейдоскоп

IАЛАМАХ АДАР

Канадски специалистий корта бIогора байтаб уйлано: боккха хьовзам бара кхерам тIакхоачабе тарлуш дола мехка баха нах Iаламах удилга фу дань юхасоцадергда. Лаьттан дукхалга диллача дунен тIа шоллагIа моттиг дIалоацача Канаде — нах ца баха территореш дукха я. Канадцаша де а доагIаш доккхал ду Къоахка гIаш мехка хозача Iаламах. ХIаьта а тIатIа дукхагIа городашка чугуллу уж, чуIа моттигаш ца тонйташ а, экологически боарам толхабеш а, шеррача территореш тIа кегаре гIирсаш хьалдаьза па доалийташ а. Канаде бахача нахал ялхазза сихагIа беб городашка баха нах. Кхаь мегаполисе — Торонто, Монреале, Ванкувере — вах хIара виьлагIа вола канадец. Нагахьа санна дIахо а из ишта хуле, хьахойт эксперташа, 1990 шерале юрташкахьа баха нах итт процентал дукхагIа хургбац. Урбанизаци сихъялара бахьанех цаI — нах бахача пункташта юкъерча транспортии бувзамий дарегIеи тешшамеи система ца хилар. США-гара хьаьяннача автомобильни хоршо Канадерча автоиндустрега хIанз цхьана хьайнача общественни транспорта дерригача тайпашка бодачул дукхагIа мах бодаш хиларга кхоачадаь гIулакх.

⊙

ДИПЛОМИРОВАННИ УСТНОАНОЙ

«Кхалсаг лаха» яхача гIордаьннача дешашта меттел цхьабараша хаьдда оал: «устнана лаха»... Бакъдар аьлча „деша киса кховда ца безараш бакъ массаза а хилац, хIаьта а, оалаш мадарра, цIи ца йоагача кIур хилац...

ТIаккха дика устнана мишта хулалургъя? Афине лаьрхIа цу гIулакха вIашагIъехка говзал лакхъю сайрийнара курсаш я. Дешара программа ворхI бетта лаьрхIа я. ЧIоагIа лоархIаш я уж курсаш. Уж курсаш чакхъяьхараштa къаьстта документаш а «дипломировании устнана» яха цIи а лу.

⊙

«ДЖЕНТЛЬМЕНСКИ НАБОР».

ХIара «пакета» чу боаллар: аьшк теда херх, тайп - тайпара массехк ков, капронови лоами, хан посташ дIаоттаяра бокъонца йола план тIаязъяь инструкци, кхыметтел... шин деии шин буси яа екъа паек а. Лоацца аьлча, набахтара вада лаьрхIача хиланза ярг мел йоаца хIама. Цу тайпара «набораш» лийца боахкараштa лоаттаеш хиннар Флери - Мерожи яхача набахта (Парижа пригород) лийца боахкарех цаI хиннав. Уж еррягаш я — цхьа эзар франках. ХIамах сакхуаш волча набахтен болхлочун гIулакхаш, уголовни кодексана гуччахьа духьала уж хиннадале а, геттара дика лелар. Цхьабакъда кицо яхар бакъда: тIIирг мел хьувзе а (кхыметтел из, нагахьа санна капронахи лоаме хьисапен яь яле а) цун цхьа духь корадоагIаргда. Хьинар дола гIулакхера саг хIанз а Флери-Мерожи яхача цу набахта ва. Бакъда, решетка тIехьашкахьарча оагIорахьа, цу тIа а «мукъавалара пакетага» даха дог доацаш»...

⊙

МА ХЬИСАП ДОАЦАШ А БА...

«Операци» чакхйоаккхача хана духьала нийслург мел дола хIамаш бокъонца нийса лаьрхIа хиннад къуша, повкъа хIама доацаш IоцIенъяьй цар Каролина яхача американски штата город Данерча отела касса. Сов сутарбаьнна уж гIулакхерча наха чухьажа болабеннаб. Къуша хьадаьхад царгара авторучкаш, запонкаш, 30 доллара маьха хила мегаш кхыйола пайдана мел йоаца хIамаш, цул тIехьагIа шоашта карагIдаьннача геттара раьза а хинна, къуй баьнна дIабахаб. Кхеравалар дIа а даьнна, саметта дена отела управляющи юха дог гIеллуча дIакхаьчав хIаман хьисап доацаш болча къуша дицлалийта дерригa итт эзар доллар бIарчча а долаш сейфа юххе латтача кресло чу уллаш шийна бIаргадайча.

(АПН).

КЪОВСАМЕИ КАРАГIДАЬННАРИЙИ ШЕРАШ

Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци котъяларца дIайолаелар дунен исторена юкъера керда зама— — социализма коталон зама. Октябра сердалоно сийдабаьккхар тха халкъа баьча Д. Сухэ-Батор керте лаьттача монгольски революционерий къовсама никъ. Советски Росее интернациональни повкъостал а деш тха халкъо Монгольска халкъа - революционни парте (МНРП) кулгалца антиимпериалистически, антифеодальни, халкъа - демократически революци йир 1921 шера.

Революци хотъяларца берригача мехкара Iаьдал Халкъа правительства бе дахар. 1921 — 24 шерашка МНРП кулгалца чакхъяьхача социально - экономически мероприятеша новкъостал дир къона пачхьалкхе чIоагIъяра, хилаза яргIоаца торонаш кийчйир 1924 шера ноябре Монгольски Халкъа Республика хьаккхаяра. Дунен тIа эггара хьалхарча социалистически пачхьалкхенца — Советий Мехкаца — айхха цхьоагIо хиларои вежарашхa цхьана гIулакхаш леладарои объективни торо хьайийлар Монголерча Халкъа революцена хьалхашка из социалистически революцега ялара.

1921 шера монгольски делегаццa ше къамаьл деш, В. И. Ленина хьадда белгалдаьхар капиталистически боацача наькъагIа Монголи дегIайоалаяра лоархIаме дешаш. Цу хана цо керттера лоархIам бора МНРП-ен халкъа Iаьдалеи лоархIам лакхбара, капиталистически боацача наькъагIа дегIаахара декхараш кхоачалдара чуреи арахьареи лоархьаме фактораш хиларах тарра советско - монгольски доттагIал чIоагIдара.

Капитализм юстара а юташ. Монголи социализмага ялар шин этапа декъалу: общедемократически (1921 шерагара 1940 шерага кхаччалца) социалистически (1940 шерагара денз).

Хьалхара этап йолаеннача юхье феодальни отношенеши кхыча мехкий капиталах экономически тийша хулгеи дIадаккхара декхар оттадир парте. Феодальни боахамаш хьалхагIа шоашка хиннача бокъонехи гIойленехи доалар, йоккхий налогаш тIаеттар царна. Цу цхьан ханна йоккхий льготаш телар середнякашта, хIаьта аратий-беднякий цхьа дакъа геттара мукъадаьккхар налогех.

Уж мероприятеш чакхъякара дорха духьале йир феодалаша. Цар, саботаж лелайора халкъа Iаьдало чакхйоахача политически экономически мероприятешта, контрреволюционни тийша балхаш леладора, арахьарча империалистически низаша хьал а лоадаш герза низаца восстанеш йора.

Реакце духьале эша а еш, классови къовсаме йоккха опыт Iоайир МНРП-ес. ГIана тIехьа гIа боаккхаш чIоагIйора халкъа - демократически Iаьдала политико - экономически позицеш, лакхлора наькха классови сакхетам.

Иштта лоархIаме декхар дар кхыча мехкий капитал аракхоссар я. Цу гIулакха къамаи торговни сбытовойи кооперацион чIоагIъяра политика чакхйоахар паччахьалкхено, кхыча мехкий торговни фирмай хьакъехьа таможенни налоговни бIарчча цхьа политика чакхйоахар, хадданза шердора Советски Союзаца лeладу торгово - экономически гIулакхаш. Промышленность хьайир мехка, транспорти бувзами вIашатIехьбаьккхар.

Партен правительстваи чIоагIа болх бора йоазув-дешар ца ховлга дIададаккхара, халкъа образовани, искусство, культура, Iилма дегIаккхуалара.

Социальни эргалонаш яр бахьан долаш Халкъа революце хьалхара этап чакхйоалаш дIаяьккхар феодалий класс, экономикана юкъера аракхессар кхыча мехкий капитал, дикка шер а чIоагI а елар социалистически сектор.

1940 шу чакхдоалаш толаме чакхъяьккхар революце хьалхара этап. ТIаккха парте Х съезде тIанийцача цун кхоалагIча программо шоллагIча этапа декхараш белгалдир: социализма лардаш хьаелга. Паччахьалкхени кооперативнии промышленность сихха дегIайоалаяра, юрта боахаме социалистически предприятеш чIоагIъяра, аратски объединенеш дегIайоалаяра тIаберзабаь никъ лаьцар. Цхьабакъда социализма лардаш хьаяра процесс лаьгIъелар дунен масштабе социализма кхел, хIаьта долге, тха мехкарча социализма кхел а, къасташ хинна дунен шоллагIа тIом болабаларца дувзаденна.

Фашизмана духьала турпале латаш хиннача Советски халкъагахьа а даьнна латтар монгольски халкъ шек йоацаш, шийна могаш дола материальни гIо дора цо СССР-а. Монголе хьинаре дакъа лаьцар 1945 шера японски милитаристаш бохабеча.

Сийлахь - боккхача Даьхен тIем тIа советски халкъ котдаларои дунен социализма система хьахиларои социализма лардаш хьалъяра наькъагIа МНР дIахо дегIайоалаяра аьттув бола хьалаш хилийтар. Дикка сихъелар къамаи къона промышленность дегIаяра темпаш. Цун продукце объем 1960 шера 7,4-зза дукхагIа хилар 1940 шерацa нийсйича, хIаьта 1961 шерале юртбоахама мохк болчара аграрно - индустриальни мохк а хинна дIаэттар МНР.

Аратски боахамашта шоай лоIаме кооперировани чакхъяккхарца 1959 шерале социалистически производственни отношенеш котъяьлар мехка экономика дерригача доакъошка. Доккхий коллективни социалистически боахамаш—юртбоахама объединенеш — тахан боккхача лоархIаме да промышленность бедалца Iалашъяра гIулакхa. ДукхагIа хьахулаш латт хьайбаш лeладун ялат кхедун госхозаш. Эзараш долча доахана Iулаш да цар, балха овсарле лакха йолча хIанзарча техникаца кийчъяь я уж.

Монгольски халкъа - революционни парте, 1966 шера XV съезде тIанийца ший йиьлагIа программа кхоачаш а еш, халкъа низаш тIадерзаду социализм хьалъяь яккхара.

Хадданза лакхлу Монголе социализма материально - технически база хьаяра дакъера СССР-ои кхыча социалистически мехкашеи деча интернациональни новкъостала лоархIам. Алхха укх тIеххьарча бархI шера СССР новкъосталца МНР-е хьалъяьй 60 йоккха боахамеи культурно - бытовойи объект, кхыча социалистически мехкий новкъосталца — 22 объект.

Монгольски халкъа - революционни парти — капиталистически боацача наькъагIа мохк дегIаухилга, социализм хьалъелга вIаштIехьдоахар. Кертера низ а хинна дIаэттай из ший дерригача гIулакхашка цо юха ца йоалаш классови къовсама хьакъехьарча марксистско - ленински теореца хьалхле лелаяр, мехка шоай тайпарча хьалашка социализм хьалъяра юкъара закономерносташ творчески юкъекхахьар, коммунистически болхлойи партешцара ший юкъмоттиг марксизма - ленинизмаи пролетарски интернационализмаи принципаш тIа вIаштIехьа а йоахаш дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама, эггара хьалха, КПСС опытагара хадданза из Iомалуш хилар бахьан долаш.

Б. ШИРЕНДЫБ,
МНР Iилмай Академе президент.
УЛАН - БАТОР.

(АПН).

США. Нью-Йорке «Юнайтед парсел сервис» яхача компане 4300 болхло забастовка еш ва. Грузовой машиний шоферий складашка болх беча болхлойи забастовка ши бутт хьалха йолаеннай. Забастовка хьоаьраш духьал баьннаб компанера бIаьш болхлой балхара дIабаха аьнна администраце яьча решенешта.

СУРТА ТIА: Нью-Йоркерча забастовщикий пикет.

ТАСС фотохроника.

МАЛХБОАЛЕ-МАЛХБУЗЕ: ВIАШИ ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРА ИМПУЛЬСАШ

ТIеххьарча хана дукхагIа хул Малхбалени Малхбузени мехкашта юкъера гIулакхаш дувцаш йолен тайп - тайпара социально-политически системаш йолча паччахьалкхенашта юкъе гIулакхаш леладара керда формаши средстваши лаха гIерташ йолен дунен халкъашта юкъера вIашагIкхетараш.

Щеко йоацаш да, «Малхбоалени Малхбузени мехкашта юкъе гIулакхаш дIа-хьа леладеча керда хIама юкъедахьара тIехьа» Вене хьайийлача дунен халкъашта юкъерча конференце уж проблемаш вIаштIехьйоахача шийгара дакъа юкъехьоргхилар. Форум де лерхIар — капиталистически социалистически мехкашта юкъера массе оагIорахьара бувзамаш шердаран дегIаккхувлараи керда наькъаши средстваши лахар. Конференци кийчъеча дакъа лоацаш хилар дунен дукхагIа йола паччахьалкхенаш, царца цхьана СССР, США, Австри, Польша, ФРГ, Франци, Венгри, ГДР, Румыни, Великобритани, Чехословакии Италии а йолаш.

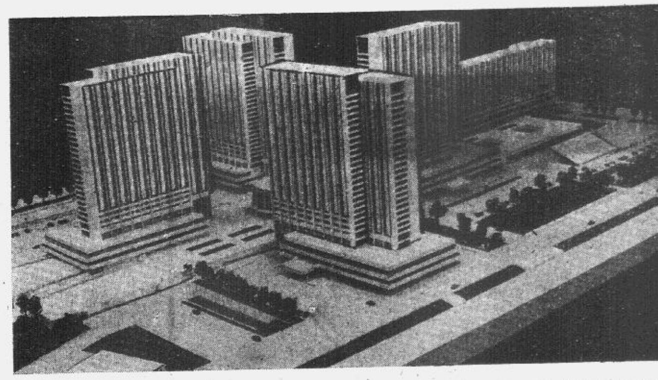
Конференце балха группаш вIашагIтехай, Iалама оахкалехи энерги духьювлача моттигехи, экономически гIулакхаш дIа-хьа леладара, Iилмеи-техникеи дегIаккхувлара, транспорти бувзама средстваши дегIаккхувлара, гонахьара среда лораяра проблемаех. Уж дешаш дувцара документаш кийчдаь даьннад. Масала, «Iалама оахкалехи энерги духьювлача моттигехи» яха тема вIаштIехьйоаккхаш хилар США-аи СССР-ен викалаш, экономически гIулакхаш дIа-хьа леладара проблемаех документаш кийчдир Австрен Польшан, иштта кхычар.

Заседанешка дакъа лоац цIи хеза болча общественни деятелаша. Ерригсоюзни торгови палата председатель Б. А. Борисов керте латтача советски делегацена юкъебоагIа Iилмани техникан йолча Паччахьалкхен комитета председатела заместитель Д. М. Гвишиани, академик Н. Н. Некрасов, дунен социалистически система экономика Институтa директор О. Т. Богомолов. Iилмахойи бизнесменаши юкъе болча американски делегацена керте латт хьалха США паччахьалкхен секретарь хинна Джордж Болл. ФРГ делегацена керте латт «Крупп» яхача фирма правлене председатель Э. В. Момзен.

Конференце решенеши резолюцеши рекомендательни хьисап долаш хургъя. Цхьабакъда, хIаьта а вIашагIкхетаре дакъа лоацаш хиннараш тешаш ба йоагI-йоагIача правительственни учреждненешкен доале гIозарий викалашен уж теркам тIабахийта Iомадергхиларах.

Р. КРЕСТЬЯНИНОВ.
АПН соб. корр.

Вена.

Москве «Измайловски парк» яхача метро станце юхе 1980 шера хургдолча ловзарашта лаьрхIа Олимпийска юрт хьалъе лерхI. Итт эзар спортсмен дIанийсве йиш хургья цу юрта. 15 гектар долча лаьтта хьалдергда 28 этаж хIаране йола 4 цIан 16 этаж йола корпуси. Лакхача цIеношка хIаранечу шишша эзар саг вахаргва, хIаьта 16 этаж йолчунчу — виъ эзар. ХIара цIен шоллагIчеи кхоалагIчеи этажаш тIа хургья цхьан ханна цIагIа мел вахар дIачу эпа йиш йола ресторанаш. Юрта центре хургья 1500 моттиг йолча конференц-зала здани, нагахьа санна эшаш хуле цунех сихха кинозал, е концерташтен салаIараи йола зал хьае йиш а йолаш.

ЦIеной хьалхарча этажашка сервиса службаши тайп-тайпара торгови предприятеши хургья. Хьалъергья 10 эзар номера лаьрхIа телефонни станци, автобусаштен автомобилаштен латта тIа тхов а болаш моттигаш. Тренировкаш ергья гаргагIа йолча стадионеи Сиреноби бульварерча физкультура Центральни институтa сооруженешкеи.

СУРТА ТIА: олимпийски юрта макет.

А. СТУЖИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

«ТЕРЕК»—РСФСР ЧЕМПИОН

Хоза кхаъ кхаьчаб город Сочерча тха корреспондентагара. Селхан грозненски «Терек» лайзай «Рубинаца». Шоай хьалхарча матче вай футболисташ котбаьлар Казанерча спортсменел.

«Рубина» команда наIарашка 3 бургац чутехар — 2 вайчари, цаI шоайчари. Счет 3:1 йолаш чакхъяьлар из матч.

ВОЛЕЙБОЛ

Город Запорожье дIахьош я волейболах ловзаш хьалхара моттиг яккхара йола «Спартак» ДСО Центральни Совета турнир.

Цига дакъа лоацаш я вай республика «Автомобилист» яха волейбольни команда. Хьалхарча яхьашка дика толам баьккхаб цо. Счет 3:0 йолаш вай командас эшабаьб Московски областерча город Бердянскереи Ленинградереи волейболисташ.

Яхьаш дIахо хьош я.

ТЕННИС

Чакхъяьннай республика просвещене министерства приз яккхара юрташкарчен гор. Грознерчен къонача теннисистий турнир.

Юрташкарча спортсменашта юкъе хиннача яхье хьалхара моттиг яьккхар Гудермесски района Новогрозненски юкъерча школа кIаьнкаша (тренер М. Касумов), хIаьта йиIигашта юкъе — Наурски юкъерча школа къонача теннисисткаша.

Гор. Грозне командашта юкъе хиннача яхье белгалбаьлар № 3 йолча юкъерча школера кIаьнкаши № 2 йолча юкъерча школера йиIигаши.

Бераштa юкъе хиннача яхье хьалхара моттиг яьккхар цхьоалагIа разряд йолча Вичигова Лизаси (№ 41 йола школа), Урусов Александреи (№ 3 йола школа).

Г. ЮРЬЕВ.

ДоттагIал леладеш бах

Боккха теркам тIабахийта гелабу Яндарерча юкъерча школа педагогически коллективо дешархошта интернациональни кхетам балара болх.

Керда дешара шу дIадоладелча ерригача классашка чакхдаьхар Къилбаседа - ХIирий республика хьаяь 50 шу дизара хетадаь классни сахьаташ.

Дукха ха я Яндарерча дешархоша Пригородни района Черменерча № 1 йолча юкъерча школа дешархоша доттагIал леладу. Каст-каста хул дешархой шоайла дIа-хьа бахе, художественни самодеятельноста концерташ тел. спортивни яхьаш, творчески сайренаш чакхйоах, ма хулла дикагIа довза гIерт шоай лоалахой вахар. ХIаьта гулъяь материал интернациональни доттагIала клубе вIашагIтох дешархоша.

ХIанз «ТIемеи къахьегамеи сийлен уголок» вIашагIйоллара материал гулъеш ба яндарерча школа дешархой. Дукха низи хьинари дIалу хьехархоша а дешархоша а школе болх беш йолча интернациональни доттагIала клуба. Клуба балха юкъе дакъа лоацаш ва бIаь совгIа саг, хIаьта актив ткъаьх сагах латт. ХIара классе ба дуккхача мехкий берашца бувзам лоаттабу корреспонденташ. КИД-е болх беш я ворхI секци — исторически, художественни, корреспондентски, художественни самодеятельноста, тимуровций, иштта кхыяраш. ХIара секце белггала ший план, эмблема я, устав да.

Къаьстта ала-деза дика болх бу цIе лерйоахараша. Юрта памятник латтача Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа байнача бIухой гаргарча нахах, Яндаре эвакуаци нь хиннача 31-79 госпитала исторех йола материал гулъеш дукха болх баьб цар.

ХIаьта школа тимуровций команда шефство лелаеш я немецки фашисташца тIом беча денали майрали гойтача Хамхоев Махьмуда, КИД-а почетни членаш ба Сийлахь-боккхача Дай-мехка ветеран Мальсагов Тухани Германски Демократически Республика Бухенвальдски музея директор, Просторф Карли. Цар сурташи лоацца биографии гучча хьалтеха йоахк клубе.

Каст-каста чакхдоах школе граждански Сийлахь-боккхача Дай-мехкен тIемий ветеранашца вIашагIкхетараш, иштта кхыдола гIулакхаш.

Цу беригача балхо дешархошта интернациональни кхетам луча боккха пайда лу. Цкъа-дале, дешархой шоашта хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдара цахалдаш лохаш, хьожаш хул, шоалгIа-дале уж шоаш а массе оагIорахьа дегIабоагIа, дукхагIен дикагIен довз вай мехкарча а доазол дехьарча а шоай нийсархой вахар-лелар. ХIаьта цо, щеко йоацаш интернациональни, доттагIала кхетам баларал совгIа, шоай Даьхенцара безам а чIоагIбу.

Б. ШАДЫЖЕВ.
Яндарерча юкъерча школа кхетама балха завуч.

ХУДОЖНИК-ХЬЕХАРХО

Грозненски берий художественни школе хьехаш ва художник Г. Ю. Янаков.

Шийтта шу даьннача хана шоай цIагIара уй довзаргдоацаш сурташ дахкарца дIалоладелар цун художника вахар. ХIанз а дег чура ялац цунна из ха. Цул тIехьагIа Сталинирски художественни училище деша эттар. Училище йистейоаккхаш язбаь дипломни болх автобиографични ба — цун цIеро хьахьокх картина сюжет — «Хьалхара сурт».

Эггара хьалха профессиональни выставке Янакова дакъа лаьцар 1964 шера Грозне. Цига хьокхаш бар «Студентка» яха цун портретни болх, хIаьта цул тIехьагIа а дакъа лоацаш хиннав из республике чакх мел яьннача художникий балхий выставкашка.

Шийтта мукъайола ерригa ха искусствана дIател Г. Ю. Янакова, тайп-тайпарча материалаца, ерригача жанрашка болх бу цо.

Янакова творчестве эггара йоккхагIен лоархIамегIен моттиг дIалоац «Революце бIухойи» «24 январи» яхача сурташа. Уж шаккхе а произведени цхьан темана хегаяь я. Из я шийтта паргIато, нийсхо, вошал бахьан саго лоаттабу къовсам.

Цахаддаш шийтта говзал лакхъеш ва художник Янаков. Цун творчестве йоккха моттиг дIалоац сега образ. Iалам, цар цхьоагIо хьахьоккхаш долча «Лоамий илли» яхача сурто. Болх эмоционально язбаьба, хIаьта художнико дагалаьцар атта кхетадеш а да.

Вай республика художникий шийтта тайпара отчет яр дукха ха йоацаш чакхъяьнна «Вай заманхо» яха выставка. Цига хьокхаш дар Янакова «Гимнастка», «Инспектор», «Кор» яха кхо картина.

Белгалдаккха деза художнико хьакхелла образаш вай гонахьарча вахар тIара хьанийца йолга.

В. БЕЛЯЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

21 ноябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Самолет ца гIатташ хьелу» яха художественни фильм. 16.15 — Передачай программа. 16.20 — Босбола телевидени. «Социалистически Монголи» яхача документальни фильма премьера. Кердадарий кепайоазон агентства а Монгольски телевидене а производство. 17.00 — Шахматни школа. 17.30 — Керда обрядаш вахара юкъехьо. Эскаре болха кагирхой накъабаха. 17.40 — «ДIаяхача замах юхеиса пхьа лехилга дIадаккхар». Назрановски райисполкома председатела заместитела Аушева выступлени (гIалгIай меттала). 17.50 — «Социалистическая индустрия» газета аьнна дола фильм. 17.55 — Нохч-ГIалгIай АССР-а Юрта боахама министра заместитела Петросова къамаьл. 18.05 — «Машареи социализман гIулакхаш» яха журнал аьнна дола фильм. 18.10 — Идеологически балха практикацара, исторе нах кхетамца кхебу. 18.30 — Миллионий ленински университет. «Социалистически экономикен Iилман-технически прогресси». 19.00 — Бадуев ваь 70 шу дизарга. Телевидене Грозненски студе «Бауддн» яхача спектакла премьера (нохчий меттала). 19.35 — Босбола телевидени. «Чудачка» яхача Борисова телевизионни спектакла премьера. 21.00— «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. ДоттагIий юхь-сибат. 22.15 — Босбола телевидени. Баскетболах йола СССР-а чемпионат. Ленинградера передача. 22.35 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.30 — Литературни дешараш. Леонов. «Эрсий хьу». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Самукъане ноташ. 18.30 — Киножурнал. 18.40 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.00 — «Юртара вахар» яха газетах дола фильм. 19.10 — Шоана, бераш. 19.30 — Концерт.

22 ноябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — «Тхоца хьаде, оаха санна хьаде, тхол дикагIа хьаде». Германски Демократически республикера передача. 10.30 — Босбола телевидени. «Чудачка» яха телевизионни спектакль. 15.55 — Передачай программа. 16.00 — Шолохов. «Публицистика». 17.00 — «Дешархо кхетамца кхеве» яха телевизионни фильм. 17.20 — «УнахцIено» яха телевизионни журнал (гIалгIай меттала). 17.50 — «Производственно-технически информацеш» яха фильм. 18.00 — Iилма — производствана. «Парафина даькъе Грозненски Iилма - тохкама института Iилмахочо ю кийчо». 18.30 — Социализма дуне. Монгольски халкъа республика дIакхайкаяь 50 шу дизарга. 19.00 — Центральни телевидене экрана тIа эггара хьалха. «ЗАГС-а наIараш хьайийлай» яха художественни фильм. 20.10 — Босбола телевидени. «Голубой огонек», 7 ноябре хиннар юха кердадаккхар. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Голубой огонек» передача дIахояхьар. 23.40 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.00 — Телевидене Волгоградски студе передача. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — ХIара сурта тIа малх ба. 18.30 — Киножурнал. 18.40 — Нохч - ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.00 — Хоамаш, реклама. 19.05 — Шоана, бераш. 19.15 — Идеологически балха практикацара. Агитколлективаш болх беш я. КПСС Октябрьски райкома шоллагIча секретара Кривоносовой выступлени. 19.25 — «Музыкальни прогулка» яха фильм-концерт.

РАДИО

21 ноябрь

6.30 — Юртара вахар (гIалгIай меттала). 5.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Халхара ашараш (гIалгIай меттала). 8.50— Iилман - технически информацеш (эрсий меттала). 16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.15 — Советски Союза Коммунистически парте а дерригача советски халкъа а интернациональни декхар да коммунизм хьалъяр (нохчий меттала). 16.30 — «Лаккхале» яха радиовыпуск (нохчий меттала). 16.45 — Ашараш 16.50 — «Болхлой классеи ахархойи союз хилара хьакъехьа бола ленински хьехам Нохч-ГIалгIайчу кхоачашбар» яха Прохорова беседа (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.40 — Интернациональни доттагIлен радиоклуб (гIалгIай меттала).

22 ноябрь

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.40 — Ашараш. 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20—Республикански газетий обзор. 8.25 — Нохч - гIалгIайчен къахьегамхошта дола концерт (нохчий меттала). 16.00 — «Къахьегамца сий долаш ва саг» яха зарисовка (нохчий меттала). 16.15 — ДоттагIий оазаш (эрсий меттала). 16.30 — Юрта боахама къахьегамхошта дола концерт (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознен морхаш а йолаш, доадама йоачан а йоашаш, Iуйрийча цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилен фегара температура республике гIолла 6—11, Грозне 6—8 градус йIовхал йолаш хилен тарлу. Кхоанен доммен морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, лаьгIо догIа а делхаш, бе-беча оагIорахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилен фегара температура бийсашка 1—6, деношка 8—13 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара—3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-80-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии—2-80-71.

Газет аоадувл шинарен ереи шоаттен деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 10800.